

Ερευνητική αναφορά

Οικογένειες με ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς στην Ελλάδα

Οι εμπειρίες των γονέων

Μάρτιος 2024

Οικογένειες με ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς στην Ελλάδα

Οι εμπειρίες των γονέων

Επιστημονικά Υπεύθυνος

Αν. Καθηγητής Παναγιώτης Πεντάρης
Διευθυντής Έρευνας και Ερευνητικών Σπουδών
STaCS, Goldsmiths, Πανεπιστήμιο του Λονδίνου

Συντονισμός Έργου

Οικογένειες Ουράνιο Τόξο ΜΚΟ

Μάρτιος 2024

Goldsmiths
UNIVERSITY OF LONDON

© 2024 Panagiotis Pentaris

Αυτή η εργασία διατίθεται με άδεια Creative Commons Αναφορά Δημιουργικού-Μη Εμπορική Χρήση 4.0 Διεθνές (CC BY-NC 4.0)

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/?ref=chooser-v1>

Οι απόψεις που εκφράζονται στην έκδοση αυτή είναι των συγγραφέων και μόνο και δεν εκφράζουν αναγκαστικά τις απόψεις του Μη Κυβερνητικού Οργανισμού Οικογένειες Ουράνιο Τόξο.

The present work is distributed under the Creative Commons license Attribution – Non-Commercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0)

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/?ref=chooser-v1>

The opinions and views expressed in this publication are those of the authors. They do not purport to reflect the opinions or views of the NGO Rainbow Families.

Προτεινόμενος τρόπος παραπομπής:

Πεντάρης, Π. & Οικογένειες Ουράνιο Τόξο. (2024). *Οικογένειες με ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς στην Ελλάδα: Οι εμπειρίες των γονέων*. Λονδίνο: Πανεπιστήμιο του Λονδίνου.

Pentaris, P. & Rainbow Families Greece. (2024). *Rainbow Families in Greece: The lived experiences of LGBTQIA+ parents*. London: University of London.

Ευχαριστίες

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά τους ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς που συμμετείχαν σε αυτήν τη μελέτη, καθώς και την υποστήριξη από τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα που ανέλαβαν συμβουλευτικό ρόλο στην διάρκεια της έρευνας. Η υποστήριξη αυτών των ανθρώπων ήταν ανεκτίμητη ώστε να ολοκληρωθεί η μελέτη. Χωρίς τη γενναιοδωρία όλων αυτών των ατόμων, δεν θα μπορούσαμε να την ολοκληρώσουμε.

Η έρευνα αυτή δεν θα ήταν εφικτή χωρίς την υποστήριξη της ΜΚΟ «Οικογένειες Ουράνιο Τόξο» και της Προέδρου, κυρία Στέλλα Μπελιά, καθώς και την γενναιοδωρία της Δρ. Γεωργία Καλαντζή που υποστήριξε την επιμέλεια της ερευνητικής αναφοράς.

Επιπλέον, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε το Πανεπιστήμιο του Λονδίνου, και συγκεκριμένα το τμήμα Κοινωνικών, Θεραπευτικών και Κοινοτικών Επιστημών, για την υποστήριξη και τη χρηματοδότηση αυτής της μελέτης.

Τέλος, ένα τεράστιο ευχαριστώ στα παιδιά με ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς για τη γενναιοδωρία τους με τις ζωγραφιές τους οι οποίες κοσμούν την παρούσα αναφορά. Είναι οι ζωγραφιές αυτές που απεικονίζουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο την ορατότητα και το σεβασμό που οι οικογένειές τους αξίζουν.

Χρηματοδότηση και συγκρουόμενα συμφέροντα

Οι συγγραφείς πιστοποιούν πως δεν έχουν συγκρουόμενα συμφέροντα και σε σχέση με τους ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς που συμμετείχαν σε αυτήν τη μελέτη, παρόλο που ο επιστημονικός υπεύθυνος (Παναγιώτης Πεντάρης) αυτό-προσδιορίζεται ως γκέι άντρας και είναι και ο ίδιος γονέας ενός παιδιού, των οποίων η οικογένεια δε ζει στην Ελλάδα. Σε αυτό δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα ώστε να αποφευχθεί οποιαδήποτε περίπτωση αντικρουόμενων συμφερόντων. Κύριο ρόλο σε αυτό έπαιξαν τρεις δικλίδες ασφαλείας: α) η επόπτρια του επιστημονικού υπεύθυνου, Καθηγήτρια Janet Walker, β) τα μέλη συμβουλίου καθοδήγησης της έρευνας, και γ) η επιστημονική ομάδα.

Συγγραφείς

Δρ. Παναγιώτης Πεντάρης, Centre for Social and Global Challenges, School of Social, Therapeutic and Community Studies, Goldsmiths, University of London

«Οικογένειες Ουράνιο Τόξο» ΜΚΟ

Οικογένειες Ουράνιο Τόξο

Οι Οικογένειες Ουράνιο Τόξο είναι συλλογικότητα ΛΟΑΤΚΙ+ γονέων και μελλοντικών γονέων. Δημιουργήθηκε άτυπα το 2008 και πήρε νομική μορφή το 2014. Από τότε παρεμβαίνει με κάθε δυνατό τρόπο σε όλα τα πεδία προκειμένου οι διακρίσεις λόγω σχέσης που βιώνουν τα παιδιά με ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς να εκλείψουν μαζί με το τιμητικό στίγμα που τα ακολουθεί.

Η συλλογικότητα οργανώνει δικές της δράσεις (ημερίδες, εκδηλώσεις για παιδιά, πολιτιστικές εκδηλώσεις και δράσεις ενδυνάμωσης ενηλίκων κλπ) όλο το χρόνο και συμμετέχει σε όλα τα μικρά και μεγάλα γεγονότα που αφορούν την ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα (Athens Pride, Thessaloniki Pride κ.ά. πορείες συγκεντρώσεις κλπ) και απαντά σχεδόν πάντα θετικά σε καλέσματα για συναντήσεις φορέων, συμμετοχή σε επιτροπές του κράτους, σε επιμορφώσεις, επιστημονικά συνέδρια, ομιλίες σε

πανεπιστημιακά τμήματα κλπ στην χώρα. Ταυτόχρονα είναι σε επαφή με αδελφές οργανώσεις στην Ευρώπη και άλλες χώρες του κόσμου ώστε να συντονίζεται η δράση μας σε ευρωπαϊκό αλλά και παγκόσμιο επίπεδο (NELFA, IFED κ.ά.).

Από το 2014 υλοποιεί και συγγραφικό έργο. Έχει ήδη εκδώσει δύο βιβλία για παιδιά, ένα για εφήβους και ένα τρίτο βιβλίο που είναι υπό έκδοση, ενώ ταυτόχρονα δημιουργεί ή συμμετέχει στη δημιουργία οδηγιών για διάφορες επαγγελματικές ομάδες (εκπαιδευτικούς, αστυνομικούς, δικαστικούς κ.ά.).

Τέλος, η οργάνωση κρατάει εδώ και πολλά χρόνια μια σταθερή επαφή με τα κόμματα του δημοκρατικού τόξου ώστε να συνηγορούν στις διεκδικήσεις της και παράλληλα συνεργάζεται με άλλες συλλογικότητες που βιώνουν διακρίσεις για άλλους λόγους (π.χ. συλλογικότητες για άτομα με προσφυγικό και μεταναστευτικό προφίλ, ρομά, ανάπηρους/ες, κλπ.

Κεντρικός στόχος της οργάνωσης σήμερα είναι η συμπερίληψη των ΛΟΑΤΚΙ+ ανθρώπων στο κοινωνικό γίγνεσθαι να είναι τόση και με τέτοια χαρακτηριστικά ώστε να μην υπάρχει η ανάγκη να υφίσταται μια συλλογικότητα σαν αυτή.

Centre for Social and Global Challenges, Goldsmiths, Πανεπιστήμιο του Λονδίνου

Το Κέντρο Έρευνας Κοινωνικών και Παγκόσμιων Προκλήσεων εστιάζει στη διεπιστημονική έρευνα που αφορά σε επείγοντα κοινωνικά ζητήματα και παράγει γνώση που ενημερώνει κοινωνικές πολιτικές, θεωρία και πρακτικές άσκησης. Περισσότερες πληροφορίες [εδώ](#).

Περιεχόμενα

Ακρωνύμια	7
Πρόλογος	8
Εισαγωγή	9
Σκοπός της έρευνας	10
Μεθοδολογία	11
Δείγμα	11
Διαδικασία	11
Ανάλυση.....	13
Ηθική και δεοντολογία της έρευνας.....	13
Ερευνητικά ευρήματα	14
Αποκτώντας παιδιά	14
Απόφαση και αποδοχή.....	14
Αντιμετώπιση από επαγγελματίες και εργοδότες	16
Κοινωνία	17
Γονεϊκές ανησυχίες	18
ΛΟΑΤΚΙ+ γονεϊκότητα	19
Υποστήριξη.....	19
Συμπερίληψη	23
Προκλήσεις.....	25
Συζήτηση και Συμπεράσματα	32
Περιορισμοί	35
Προτάσεις για επεμβάσεις	36
Βιβλιογραφία	37

Ακρωνύμια

ΙΥΑ	Ιατρικώς Υποβοηθούμενη Αναπαραγωγή
ΛΟΑΤΚΙ+	Λεσβία, Ομοφυλόφιλος, Αμφιφυλόφιλος/-η, Τρανς, Κουήρ, Ιντερσεξ, +
ΜΜΕ	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητική Οργάνωση

Πρόλογος

Στις 17 Μαρτίου του 2021 με απόφαση του Πρωθυπουργού κ. Κυριάκου Μητσοτάκη συστήθηκε επιτροπή με σκοπό τη σύνταξη της Εθνικής Στρατηγικής για την Ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ+ στην οποία συμμετείχα κι εγώ ως πρόεδρος της οργάνωσης «Οικογένειες Ουράνιο Τόξο ΜΚΟ». Το πρώτο που επισημίναμε στο πόρισμα που παραδώσαμε και έχει καταγραφεί σε κάθε άξονα που επεξεργαστήκαμε ήταν η ανάγκη για συλλογή και επεξεργασία στατιστικών δεδομένων ώστε να μπορέσουν να καταπολεμηθούν οι διακρίσεις έναντι των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων, η ανάγκη να γίνουν έρευνες και να ληφθούν υπόψη τα στοιχεία αυτών των ερευνών ώστε να πετύχουμε την προστασία των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων και να κατευθυνθούμε μέσα από πολιτικές σε μια κοινωνία χωρίς αποκλεισμούς για τα ΛΟΑΤΚΙ+ Άτομα. Η συγκεκριμένη έρευνα ικανοποιεί όλους τους παραπάνω στόχους και είναι μεγάλη μου χαρά που συμμετείχαμε σε αυτήν.

Σαφώς και χωρίς στοιχεία δεν μπορείς να ασκήσεις πιέσεις αλλά και η ίδια η πολιτεία δεν μπορεί να παρέμβει αποτελεσματικά και να αλλάξει νομοθεσίες ή να ασκήσει κοινωνικές πολιτικές που να στοχεύουν στην πραγματική ισότητα.

Τα προηγούμενα δέκα χρόνια που η συλλογικότητα Οικογένειες Ουράνιο Τόξο ήταν ενεργή έχοντας και νομική μορφή το μεγαλύτερο πρόβλημα ήταν το έλλειμα ορατότητας των οικογενειών με ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς. Η κοινωνία που «δεν ήταν έτοιμη» για εμάς και τα παιδιά μας θεωρούσε ότι «δεν υπάρχουν αυτά στην Ελλάδα» και ότι τα παιδιά μας υπάρχουν μόνο σε ένα φανταστικό επίπεδο και όχι μέσα στα σπίτια μας. Η συγκεκριμένη ερευνητική δουλειά αποδεικνύει περίτρανα πόσο στρεβλή ήταν αυτή η υπόθεση.

Μας πήρε δέκα χρόνια αγώνων για να μπορούν σήμερα να είναι από κοινού γονείς άτομα του ίδιου φύλου για τα παιδιά τους και προχωράμε σε μια κατεύθυνση κοινωνικών αλλαγών που θα μας κάνουν λιγότερο πολίτες β' κατηγορίας και «περισσότερο ανθρώπους» σε σχέση με αυτό που ήμασταν πριν το νόμο¹ αυτόν παρόλα τα κενά του.

Ελπίζουμε και σαν συλλογικότητα αλλά και προσωπικά αυτή η μελέτη που «χαρτογραφεί» με έναν τρόπο τις οικογένειές μας, τις ανάγκες τους, τις επιθυμίες αλλά και τους φόβους μας να συμβάλλει στην χάραξη πολιτικών που θα φέρουν ακόμα πιο κοντά την Ελλάδα σε μια θέση στον παγκόσμιο χάρτη δίπλα σε χώρες που έχουν καταπολεμήσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο την Λοατκιφοβία.

Νιώθω μεγάλη τιμή που μου ζητήθηκε να προλογίσω αυτήν την πολύτιμη έρευνα αλλά ταυτόχρονα και το βάρος της ευθύνης που μου αναλογεί ώστε να συνεχίσουμε κι εγώ και οι Οικογένειες Ουράνιο Τόξο τους αγώνες και τις διεκδικήσεις που θα μας οδηγήσουν στην πραγματική ισότητα και σε έναν κόσμο που να αξίζει στα παιδιά μας να ζουν εντός του.

Οι αγώνες μας σταδιακά δικαιώνονται και έτσι θα συνεχίσουμε με την ίδια στοχοπροσήλωση και στο μέλλον που σήμερα το βλέπουμε με άλλα μάτια και φαντάζει θετικότερο και αρκετά κοντινό. Εδώ θα είμαστε και θα πορευόμαστε προς τα εμπρός φροντίζοντας να μην αφήσουμε κανένα, καμία, κανέναν πίσω.

Στέλλα Μπελιά

Νηπιαγωγός & Πρόεδρος Οικογενειών Ουράνιο Τόξο

¹ N5089/2024

Εισαγωγή

Τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα έχουν γίνει σημαντικά βήματα σχετικά με την αναγνώριση οικογενειών με ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς, αντανακλώντας την αυξανόμενη αποδοχή και αναγνώριση των ποικιλόμορφων οικογενειακών σχηματισμών. Ενώ η Ελλάδα είχε παραδοσιακά συντηρητικές απόψεις για την οικογένεια, οι κοινωνικές συμπεριφορές έχουν σταδιακά αλλάξει, ανοίγοντας το δρόμο ώστε τα άτομα και τα ζευγάρια ΛΟΑΤΚΙ+ να μπορούν να γίνουν γονείς, αν και με έλλειψη νομικής υπόστασης σε πολλές περιπτώσεις. Το 2018, η Ελλάδα θέσπισε νομοθεσία που επιτρέπει στα ομόφυλα ζευγάρια να γίνουν ανάδοχοι γονείς, σηματοδοτώντας ένα σημαντικό ορόσημο για τα γονικά δικαιώματα των οικογενειών με ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς. Αυτή η νομική αναγνώριση έχει προσφέρει ένα αίσθημα ασφάλειας και νομιμότητας στις οικογένειες με ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς, δίνοντάς τους τη δυνατότητα να απολαμβάνουν τα ίδια οφέλη και ευθύνες με τα ετεροφυλόφιλα ζευγάρια σε περιπτώσεις αναδοχής.

Η μελέτη αυτή ξεκίνησε τον Ιούνιο του 2023, όταν στην Ελλάδα, η συζήτηση για τις οικογένειες με ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς και των δικαιωμάτων των παιδιών σε αυτές τις οικογένειες γινόταν μόνο σε μικρούς κύκλους και με λίγη επιρροή στο γενικότερο πολιτικό και κοινωνικό σύνολο, ενώ δεν ήταν ένα θέμα που δεχόταν ανατροφοδότηση από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης (ΜΜΕ) τόσο συχνά. Στη διάρκεια της περιόδου συλλογής δεδομένων για τη συγκεκριμένη μελέτη, που διήρκεσε μέχρι τον Νοέμβριο 2023, οι πολύχρονες προσπάθειες από τις *Οικογένειες Ουράνιο Τόξο* για επικύρωση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων για τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα και των παιδιών τους επικροτήθηκαν με μία ολοένα και πιο έντονη δημόσια συζήτηση με πολιτικούς και κομματικούς εκπροσώπους, όσο και στα ΜΜΕ. Την ίδια περίοδο (Οκτώβριος του 2023) κατά τη διάρκεια αυτής της μελέτης, μία σύντομη αναφορά Κοινωνικής Πολιτικής, που βασίστηκε σε αυτήν την έρευνα προωθήθηκε στην Ελληνική Κυβέρνηση, στον Πρωθυπουργό της χώρας, καθώς και σε ένα 60% των Βουλευτών και Βουλευτριών από διάφορα κόμματα και περιφέρειες.

Τον Νοέμβριο του 2023, όταν ξεκίνησε και η ανάλυση των δεδομένων της μελέτης αυτής, μέλη των *Οικογενειών Ουράνιο Τόξο* (ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς) βρήκαν κοινωνική στήριξη σε μία κλειστή αλλά πολύ μεγάλη ομάδα με σκοπό τη διεκδίκηση θεσμικής αναγνώρισης και υποστήριξης των σχέσεων τους με τα παιδιά τους. Μεταξύ του Νοεμβρίου 2023 και την περίοδο που γράφουμε αυτήν την αναφορά (Φεβρουάριος 2024), ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς, σαν συλλογικότητα και μέσω των *Οικογενειών Ουράνιο Τόξο*, έχουν φέρει τη συζήτηση για τα δικαιώματα των παιδιών με ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς και τα δικαιώματα αναγνώρισης σχέσεων μεταξύ γονέων και παιδιών στο προσκήνιο σε καθημερινή βάση και προς όλες τις κατευθύνσεις, είτε μέσω τηλεοπτικής ή ραδιοφωνικής κάλυψης, μέσω εφημερίδων ή συναντήσεων με διάφορες κοινωνικές και πολιτικές ομάδες και εκπροσώπους.

Όσο αυτή η μελέτη ολοκληρωνόταν και ξεκινούσε η συγγραφή της αναλυτικής αναφοράς των δεδομένων (Ιανουάριος 2024), ένα νέο νομοσχέδιο, ως αποτέλεσμα των διεκδικήσεων και ενεργειών από τους ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς και της υποστήριξης από διάφορους πολιτικούς εκπροσώπους, που αφορά στην ισότητα στο γάμο και αναγνώριση των σχέσεων μεταξύ γονέων και παιδιών με διορθώσεις στον Αστικό Κώδικα, άνοιξε προς δημόσια διαβούλευση στις 24 Ιανουαρίου 2024 με ολοκλήρωση στις 31 Ιανουαρίου 2024. Στη 1 Φεβρουαρίου 2024 το νομοσχέδιο κατατέθηκε στη Βουλή, με σκοπό να μπει στην Ολομέλεια στις 14 και 15 Φεβρουαρίου, δύο εβδομάδες μετά την συγγραφή αυτής της αναφοράς.

Οι παραπάνω πληροφορίες είναι σημαντικές για τον αναγνώστη ώστε να αναγνωρίσει μαζί μας τη σημαντικότητα της μελέτης αυτής που έρχεται σε μια περίοδο που υπάρχει ανάγκη επιστημονικής γνώσης των εμπειριών των ΛΟΑΤΚΙ+ γονέων και των οικογενειών τους στην Ελλάδα, ώστε να προσφέρει αυτή τη γνώση και στις αποφάσεις και διαδικασίες που ακολουθούν, όπως και έκανε εξαρχής με την σύντομη αναφορά Κοινωνικής Πολιτικής.

Σκοπός της έρευνας

Αυτή η έρευνα διερευνά τις εμπειρίες ΛΟΑΤΚΙ+ γονέων που διαμένουν στην Ελλάδα. Προσκαλεί συγκεκριμένα ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς να υποστηρίξουν στη δημιουργία περαιτέρω γνώσεων και δεδομένων σε αυτόν τον τομέα, τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να υποστηρίξουν συστάσεις για αλλαγή, όπου χρειάζεται, νομικά και κοινωνικά στην Ελλάδα.

Scanned with CamScanner

Scanned with CamScanner

3ΕΙΣΤΗ ΑΙΓΙΟΣ

1560
20 20

Μεθοδολογία

Η παρούσα μελέτη βασίστηκε σε μια ποιοτική μεθοδολογία, σχεδιασμένη βάση των θεωριών κουήρ (Jagose 1996) και κοινωνικής αποξένωσης (Hochschild, 1975). Ο σκοπός της έρευνας ήταν η καταγραφή και ανάλυση των εμπειριών ΛΟΑΤΚΙ+ γονέων που ζουν στην Ελλάδα, και κατά την περίοδο που η έννομη σχέση κάποιων μελών των οικογενειών με ΛΟΑΤΚΙ+ μορφές δεν υπάρχει. Οι κύριοι άξονες της μελέτης αφορούν στα ακόλουθα: 1) διαδικασία απόκτησης παιδιών, και 2) εμπειρίες γονέων (Πίνακας 2).

Δείγμα

Το δείγμα αποτελείται από γονείς που αυτό-προσδιορίζονται ως ΛΟΑΤΚΙ+ και ζουν, και μεγαλώνουν τα παιδιά τους, είτε ως μονογονεϊκή οικογένεια είτε με τον/την σύντροφό τους, στην Ελλάδα. Ο μέσος όρος ηλικίας των ατόμων είναι 41, με την μικρότερη ηλικία να είναι 29 και την μεγαλύτερη 61. Συνολικά 73 ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς πήραν μέρος σε αυτήν τη μελέτη, εκ των οποίων 11 μεγαλώνουν τα παιδιά τους ως μονογονείς. Ο Πίνακας 1 δείχνει τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος.

Η δειγματοληψία πραγματοποιήθηκε μέσω ανάρτησης-πρόσκλησης στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Instagram, Facebook), σε διαδικτυακές κλειστές ομάδες, και μέσω πρόσκλησης στα μέλη της ΜΚΟ Οικογένειες Ουράνιο Τόξο. Η αρχική πρόσκληση συμμετοχής έδινε και την ευκαιρία συζήτησης της μελέτης με τον Επιστημονικά Υπεύθυνο, πριν επικυρωθεί η συμμετοχή.

Πίνακας 1. Δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος

Ηλικία	18-29	3 (4.11%)
	30-39	36 (49.32%)
	40-49	22 (30.14%)
	50-59	11 (15.07%)
	60+	1 (1.37%)
Γεωγραφική τοποθεσία	Αστικό κέντρο/πόλη	47 (64.38%)
	Επαρχία	26 (35.62%)
Ταυτότητα φύλου	Στις Άντρες	25 (34.25%)
	Στις Γυναίκα	42 (57.53%)
	Τρανς άντρες/διεμφυλικός	0 (0%)
	Τρανς γυναίκα/διεμφυλική	2 (2.74%)
Σεξουαλικός προσανατολισμός	Γκέι/ομοφυλόφιλος	18 (24.66%)
	Λεσβία	27 (36.99%)
	Αμφιφυλόφιλος/αμφιφυλόφιλη/αμφιφυλόφιλο	17 (23.29%)
	Πανσέξουαλ	4 (5.48%)
	Κουήρ	7 (9.59%)

Διαδικασία

Για τη συλλογή δεδομένων, χρησιμοποιήθηκαν ημι-δομημένες συνεντεύξεις που ολοκληρώθηκαν μεταξύ Ιουνίου και Οκτωβρίου 2023. Ένας οδηγός συνέντευξης δημιουργήθηκε και κάλυπτε τις θεματικές στον Πίνακα 2. Αρχικά πραγματοποιήθηκε πιλοτική έρευνα με σκοπό τον

εντοπισμό τυχόν σημείων στην συνέντευξη που ήταν δυσνόητα ή δεν μπορούσαν εύκολα να συμπληρωθούν. Έπειτα ολοκληρώθηκαν οι συνεντεύξεις με τα άτομα του δείγματος.

Πίνακας 2. Οδηγός συνέντευξης – θεματικές

Απόφαση απόκτησης παιδιού
Οικογενειακό περιβάλλον και υποστήριξη
Φιλικό περιβάλλον και υποστήριξη
Εμπειρίες στο κοινωνικό περιβάλλον
Εμπειρίες με επαγγελματική υποστήριξη
Εμπειρίες με κρατική παρέμβαση και υποστήριξη
Συμπερίληψη και ορατότητα οικογένειας

Τα άτομα που συμμετείχαν επικοινωνήσαν αρχικά με τον Επιστημονικά Υπεύθυνο να θέσουν τυχόν ερωτήματα σχετικά με την έρευνα. Στη συνέχεια, στάλθηκαν πληροφορίες συγκατάθεσης για την συμμετοχή στα άτομα που πήραν μέρος στην έρευνα. Η διαχείριση των δεδομένων που συλλέχθηκαν στις φόρμες συγκατάθεσης έγινε σύμφωνα με τον Γενικό Κανονισμό Προστασίας Δεδομένων.

Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν είτε μέσω Microsoft Teams, είτε δια ζώσης όπου ήταν εφικτό και προτιμητέο από τα άτομα που συμμετείχαν. Το περιεχόμενο των συνεντεύξεων είναι εμπιστευτικό και κανένα αναγνωριστικό στοιχείο δεν έχει χρησιμοποιηθεί κατά την ανάλυση των δεδομένων. Όλες οι συνεντεύξεις ηχογραφήθηκαν και κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων τα άτομα ενημερώθηκαν και πάλι για το δικαίωμα άρνησης απάντησης σε οποιαδήποτε ερώτηση δεν επιθυμούσαν να απαντήσουν. Επιπλέον, τα άτομα ενημερώθηκαν για το δικαίωμα απόσυρσης συμμετοχής σε οποιαδήποτε στιγμή μέχρι και το τέλος Δεκεμβρίου 2023. Κανένα άτομο δεν δήλωσε πως θα ήθελε τα δεδομένα τους να αποσυρθούν από τη μελέτη.

Οι ηχογραφημένες συνεντεύξεις μετατράπηκαν σε κείμενο, όλα τα αναγνωριστικά στοιχεία αφαιρέθηκαν, και τα κείμενα αποθηκεύτηκαν σε ειδικά προστατευμένους φακέλους που χρησιμοποιούνται από το Πανεπιστήμιο του Λονδίνου. Στους φακέλους είχε μόνο πρόσβαση ο Επιστημονικά Υπεύθυνος και ο Ερευνητής που υποστήριξε την διαχείριση των δεδομένων. Τα ηχογραφημένα αρχεία διαγράφηκαν μετά την ολοκλήρωση μετατροπής τους σε κείμενα, και τα κείμενα θα διαγραφούν έξι μήνες μετά την έκδοση της ερευνητικής αναφοράς.

Ανάλυση

Τα δεδομένα προστέθηκαν στο NVivo 12 μέσω του οποίου αναλύθηκαν με τη μέθοδο ανατροφοδοτικής θεματικής ανάλυσης (Braun και Clarke 2019) και με στοιχεία από την μέθοδο της ερμηνευτικής μεθοδολογικής ανάλυσης (Smith 1999). Συγκεκριμένα, τα παρακάτω βήματα ακολουθήθηκαν για την ανάλυση των δεδομένων:

1. Εξοικείωση με τα δεδομένα
2. Δημιουργία αρχικών κωδικών
3. Αναζήτηση θεμάτων
4. Επανεξέταση και βελτίωση θεμάτων
5. Καθορισμός και ονομασία θεμάτων
6. Ανάλυση και υποβολή εκθέσεων

Επιπλέον, μέσω του NVivo 12 πραγματοποιήθηκαν συγκριτικές και ανά θεματική ποσοτικές αναλύσεις των ποιοτικών δεδομένων.

Ηθική και δεοντολογία της έρευνας

Η διεξαγωγή της έρευνας έγινε μετά από έγκριση του Πρωτοκόλλου της από την Επιτροπή Βιοηθικής και Δεοντολογίας της Έρευνας του Πανεπιστημίου του Λονδίνου (Goldsmiths) (Αρ. Πρωτοκόλλου Απόφασης: 1762).

Ερευνητικά ευρήματα

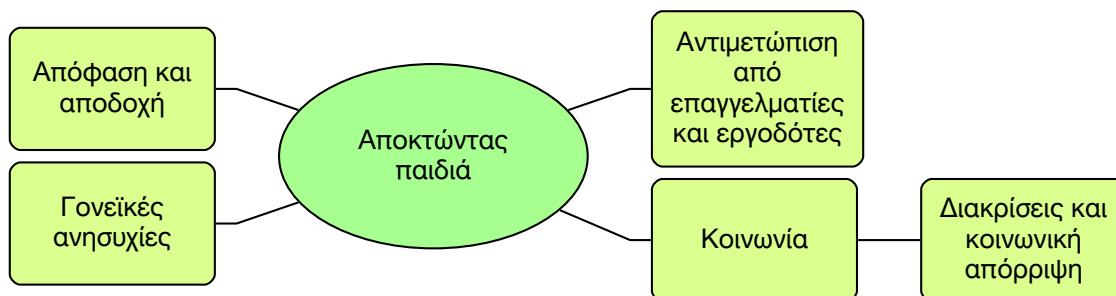
Η ανάλυση των δεδομένων απέδωσε δύο κύριες κατηγορίες ευρημάτων. Αρχικά, τα αποτελέσματα εστίασαν στις εμπειρίες ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων αναφορικά με την απόφασή τους να αποκτήσουν παιδιά. Έπειτα, αναφορά γίνεται στην ΛΟΑΤΚΙ+ γονεϊκότητα, με έμφαση των ευρημάτων σε τρία πεδία: 1) συμπερίληψη, 2) υποστήριξη, και 3) προκλήσεις.

Αποκτώντας παιδιά

Κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων, τα άτομα που συμμετείχαν ερωτήθηκαν αρχικά, τόσο για την απόφασή τους να αποκτήσουν παιδί, όσο και για την εμπειρία τους κατά τη διάρκεια της διαδικασίας. Το Γράφημα 1 απεικονίζει τις διάφορες θεματικές κατηγορίες των ευρημάτων.

Γράφημα 1.

Εμπειρίες ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων αναφορικά με την επιθυμία να αποκτήσουν παιδιά

Απόφαση και αποδοχή

Σε αρκετές περιπτώσεις, τα άτομα που συμμετείχαν αναφέρθηκαν σε *τρία βήματα* κατά τη διαδικασία απόκτησης παιδιού. Αρχικά, στην αποδοχή της πιθανότητας του γονεϊκού ρόλου. Έπειτα, στην συνειδητή απόφαση απόκτησης παιδιού, και τέλος, στις αντιξοότητες και προκλήσεις που τα ίδια τα άτομα βιώνουν κατά τη διάρκεια της γονεϊκότητας, λόγω μη θεσμικής υποστήριξης και αναγνώρισης, καθώς και ευρύτερης κοινωνικής αποδοχής. Σε αυτήν την υποενοότητα εστιάζουμε στα δύο πρώτα βήματα.

Για τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα, η απόφαση απόκτησης παιδιού αποτελεί μία συνειδητή αλλά και συχνά δύσκολη απόφαση για ποικίλους λόγους. Η θέση των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων στον ελληνικό χώρο, τόσο κοινωνικά, πολιτικά αλλά και οικογενειακά, μέχρι τη δεκαετία του 2010, οδήγησε σε έντονες και εσωτερικευμένες προκλήσεις και στίγμα που μπορεί να εμποδίσουν την αποδοχή της πιθανότητας απόκτησης παιδιού.

«Η σύντροφός μου δεν πίστευε πως μπορεί να γίνει μητέρα. Έπρεπε να ξαναδημιουργηθεί η ελπίδα πως μπορεί να γίνει γονιός. Δηλαδή, το είχε ξεριζώσει από μέσα της – είχε φτάσει 40 ετών και ήταν μία απίθανη πραγματικότητα η γονεϊκότητα» - Λεσβία

«Μεγάλωσα σε ετεροκανονικό περιβάλλον, και ως ομοφυλόφιλος δεν είδα ποτέ την προοπτική να γίνω γονιός. Μα δεν υπήρχαν πουθενά ορατές τέτοιες οικογένειες και έτσι θεώρησα πως δεν μπορώ ή δεν το δικαιούμαι» - γκέι

«Το να έχεις λουπόν παιδιά ενώ είσαι σε σχέση με άτομο του ίδιου φύλου και σε ένα ετεροκανονικό κοινωνικό περιβάλλον φάνηκε μακρινό. Δεν το έβλεπες υπαρκτό εκεί έξω στην κοινωνία» - λεσβία

Το ακρωνύμιο ΛΟΑΤΚΙ+ αναφέρεται σε πολλές και διαφορετικές ταυτότητες φύλου και ποικίλη σεξουαλικότητα. Τα ευρήματα έδειξαν πως οι εμπειρίες αυτών των ατόμων ποικίλλουν, επίσης. Συνεπώς, όσον αφορά στην αποδοχή του γονεϊκού ρόλου, αυτό έδειξε να αφορά κυρίως γκέι άντρες και λεσβίες. Συγκεκριμένα, άτομα αμφιφυλόφιλα ή κουήρ, χωρίς να αυτό-προσδιορίζονται γκέι, λεσβίες, πανσέξουαλ, ή με άλλο τρόπο διαφορετικό από τα ετεροκανονικά και πατριαρχικά πρότυπα, δεν έδειξαν να έχουν αντιμετωπίσει τόσο έντονα τη διαδικασία αποδοχής του γονεϊκού ρόλου:

«Είμαι μπάι. Οπότε δεν μου ήταν και πολύ μακρινό σαν σενάριο από κοινωνικά στερεότυπα. Δεν μου ήταν δύσκολο να δω τον εαυτό μου ως γονέα γιατί ερωτεύτηκα και άντρες, ερωτεύτηκα και γυναίκες. Και ανάλογα με το άτομο που θα ερχόταν στη ζωή μου, θα επέλεγα να κάνω και την ευρύτερη οικογένεια μαζί του ή μαζί της» - αμφιφυλόφιλη

«Δεν είχα ιδιαίτερα θέματα με αυτό. Εννών, επειδή ποτέ δεν καθόρισα στον εαυτό μου το ένα ή το άλλο. Είμαι κουήρ, αλλά δεν είμαι γκέι. Είμαι ανοιχτός σε όλα και έτσι και η πιθανότητα να έχω παιδιά ήταν ανοιχτή γιατί δεν ήξερα με ποιον θα ήμουν» - κουήρ

Σε συντριπτική ομοφωνία, τα άτομα που συμμετείχαν αναφέρθηκαν σε μία συνειδητή απόφαση να αποκτήσουν παιδί, ενώ το 86% του δείγματος αναφέρθηκε στη διαδικασία απόκτησης παιδιού και σαν μια διαδικασία αυτογνωσίας και προσωπικής ανάπτυξης, υποστηρίζοντας την θετική απόρροια που είχε αυτή η διαδικασία στην δημιουργία του γονεϊκού ρόλου.

«Ήταν απόλυτα συνειδητή απόφαση για μένα. Να έχω παιδιά, όχι απαραίτητα να τα κυοφορήσω» - λεσβία

«Ναι, ήταν σίγουρα μια συνειδητή απόφαση γιατί θέλει μια διαδικασία παραπάνω από ότι ένα ετεροφυλοφιλικό ζευγάρι» - γκέι

«Ήταν πολύ συνειδητό και από τους δύο. Μπήκαμε λοιπόν στη διαδικασία και τώρα έχουμε δύο παιδιά. Και όλη αυτή η διαδικασία μας έκανε πιο συγκροτημένους, πιο ενήμερους και γνωρίσαμε και τον εαυτό μας παραπάνω ώστε να γίνουμε καλύτεροι γονείς» - γκέι

Συμπληρωματικά, για αρκετά άτομα, η συνειδητότητα της απόφασης ήταν και η απόρροια της ωρίμασης της σχέσης τους με τον/την σύντροφό τους:

«Εντάξει, η απόφαση να αποκτήσω παιδί συνειδητά ήρθε μέσα από την σχέση με την γυναίκα μου. Ναι, δηλαδή ήμασταν κάποιο χρονικό διάστημα μαζί, και ήταν κάτι το οποίο το θέλαμε μαζί» - λεσβία

«Είμαστε ομάδα, οπότε συνειδητά το αποφασίσαμε μαζί. Θέλαμε να γίνουμε γονείς μαζί» - non-binary

Η ανάλυση των δεδομένων επισημάνει επιπλέον και την επιρροή που είχε στο ζευγάρι, όταν πρόκειται για δυάδα, η διαδικασία συνειδητής απόφασης απόκτησης παιδιού. Από τα 62 άτομα που συμμετείχαν στη μελέτη και απέκτησαν παιδιά ως ζευγάρι, 53 αναφέρθηκαν στην ενδυνάμωση της σχέσης τους έπειτα από την απόφαση να αποκτήσουν παιδί. Συγκεκριμένα, τα ευρήματα έδειξαν πως η συνειδητή απόφαση είχε θετικό αντίκτυπο στα ζευγάρια παρέχοντας περισσότερη ανθεκτικότητα, ισχυρότερες σχέσεις και μία μεγαλύτερη αίσθηση οικογένειας που δεν ένιωθαν πιο πριν.

«Αύξησε τη συνειδητότητα και την επίγνωση του τι πάμε να κάνουμε πάρα πολύ, όπως και το δέσιμό μας σαν ζευγάρι» - λεσβία

«Η απόφαση αυτή μας έκανε πολύ πιο δυνατούς σαν ζευγάρι. Αισθανθήκαμε πως μπορούμε να πετύχουμε τα πάντα» - γκέι

Τέλος, για τα άτομα που μεγάλωσαν σε χώρες του εξωτερικού όπου υπάρχει περισσότερη ορατότητα και αποδοχή ή αναγνώριση οικογενειών με ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς, είτε για τα άτομα που έζησαν για πολλά χρόνια σε τέτοια μέρη, πριν εγκατασταθούν στην Ελλάδα (n = 23), η απόφαση απόκτησης παιδιού ήταν επίσης συνειδητή, αλλά δεν υπήρχε ιδιαίτερη πρόκληση αναφορικά με την αποδοχή της πιθανότητας του ρόλου το γονέα.

«Επειδή ήμουν πολλά χρόνια στην Αμερική, και έπειτα ζήσαμε και οι δύο στην Αγγλία, όταν αποφασίσαμε να γίνουμε γονείς, ήταν πολύ εύκολο και δεν αντιμετωπίσαμε καμία δυσκολία, και νομίζω επειδή ξέραμε πως υπάρχει κρατική και κοινωνική υποστήριξη, δεν δυσκολευτήκαμε να δεχτούμε μέσα μας να γίνουμε γονείς. Η κοινωνία μας προσέφερε αυτή τη δυνατότητα» - λεσβία

Αντιμετώπιση από επαγγελματίες και εργοδότες

Κατά πλειοψηφία, τα δεδομένα δείχνουν πως ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς, κατά τη διαδικασία απόκτησης παιδιού, δεν αντιμετώπισαν δυσκολίες σχετικά με εργοδότες, όσον αφορά σε άδειας ή γενική υποστήριξη. Για τις μητέρες που γέννησαν, αυτό ήταν ανεξάρτητο από το σεξουαλικό προσανατολισμό. Αυτές οι εμπειρίες δείχνουν να είναι παράλληλες είτε στον ιδιωτικό είτε στο δημόσιο τομέα.

«Ο εργοδότης μου είναι το δημόσιο. Αυτοί δεν ασχολούνται πολύ με εμάς. Ούτε προσωπικά με ξέρουν, δεν με έχουν δει ποτέ. Βέβαια, εγώ γέννησα οπότε δεν είχε να κάνει και με το σεξουαλικό προσανατολισμό» - λεσβία

«Δεν είχα ιδιαίτερο πρόβλημα. Φυσικά, κανείς δεν ήξερε πως γεννήθηκαν τα παιδιά, γιατί δεν ήμουν εγώ έγκυος. Συνεπώς δεν δικαιούμουν κάποια άδεια, αλλά δεν είχα και πρόβλημα σε ότι χρειάστηκα. Βέβαια, ξεκίνησα ιδιωτικά λίγο μετά» - λεσβία

«Είναι λίγο συντηρητική στο [εργασιακός χώρος] αλλά πραγματικά δεν συνάντησα κάποια άμεση διάκριση» - λεσβία

«Έχω λάβει πολύ στήριξη στην δουλειά μου, που δεν είχαν και καμία υποχρέωση» - γκέι

Η θετική ανταπόκριση των εργοδοτών επηρεάστηκε και από την τόλμη που έδειξαν οι γονείς όταν χρειάστηκε να διεκδικήσουν υποστήριξη από εργοδότες, και την κατανόηση που χρήζει σε ένα νέο γονέα, ανεξαρτήτως ταυτότητας φύλου ή σεξουαλικού προσανατολισμού:

«Μπορώ να πω ότι επειδή πήγαμε με πολλή τόλμη και στις δουλειές μας, δεν κρυφτήκαμε ποτέ, δεν κρύψαμε την οικογένειά μας. Δεν είμασταν και με τις τουντούκες, αλλά από την άλλη δεν υπήρχε περίπτωση να κρυφτούμε. Και είχαμε την υποστήριξη που θέλαμε και χρειαζόμαστε και δικαιούμαστε» - λεσβία

Σχετικά με επαγγελματίες, όπως γιατροί, με τους οποίους ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα έπρεπε να συνεργαστούν στη διαδικασία απόκτησης παιδιού, υποστηρικτικά και δεκτικά δίκτυα δημιουργήθηκαν ώστε να αποφευχθεί το ρίσκο διάκρισης, αν και όχι απόλυτα.

«Πληροφόρηση παίρναμε λίγο και σιγά σιγά. Δημιουργώντας ουσιαστικά το δικό μας δίκτυο ανθρώπων και γιατρών» - γκέι

«Γενικά ήταν δύσκολο, αλλά ήταν δικοί μας άνθρωποι. Ο γυναικολόγος ήταν δικός μας άνθρωπος. Ήταν δηλαδή πολύ ζεστοί άνθρωποι, πολύ συμπεριληπτικοί, αλλά τους είχαμε επιλέξει εμείς και το είχαμε κάνει και εμείς σαφές από την αρχή ότι είμαστε δύο γυναίκες» - λεσβία

«Χτίσαμε ένα δίκτυο υποστήριξης το οποίο είναι πάρα πολύ κοντά μας...επιλέξαμε κάποιους ανθρώπους για να έχουμε υποστήριξη, δηλαδή γυναικολόγο για την εξωσωματική όπως και άλλους επαγγελματίες» - λεσβία

Κοινωνία

Κατά συντριπτική πλειοψηφία (88%), η περιγραφή της εμπειρίας ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων είτε κατά τη διαδικασία του να γίνουν γονείς, είτε αφότου έγιναν γονείς, είναι πως βίωσαν μια κοινωνία έτοιμη να δεχτεί την οικογένειά τους. Στη συγκεκριμένη περίπτωση τα άτομα που συμμετείχαν σε αυτή την έρευνα δεν επικεντρώθηκαν σε οικογενειακά περιβάλλοντα καταγωγής, αλλά στην τοπική και ευρύτερη κοινωνία στην οποία ανήκουν. Τα θετικά σχόλια σχετικά με αυτό κάλυψαν κατά μέσο όρο το 34% της συζήτησης με κάθε άτομο που πήρε μέρος σε αυτήν την μελέτη. Βέβαια, αξίζει να σημειωθεί βέβαια πως τα θετικά σχόλια δεν αφορούσαν σε μία κοινωνία 'εκπαιδευμένη', αλλά έτοιμη σε βαθμό δεκτικότητας και ευγένειας και ανοιχτή στην περαιτέρω εκπαίδευση σε θέματα συμπερίληψης.

«Η κοινωνία είναι πιο έτοιμη παρά τις δυσκολίες και την έλλειψη ορατότητας. Είναι πιο ώριμη η κοινωνία, είναι οι θεσμοί και η νομοθεσία που δεν έχουν ωριμάσει» - κούηρ

«Αυτό που λένε ότι η κοινωνία δεν είναι έτοιμη. Η κοινωνία είναι έτοιμη, και το βίωσα. Οι θεσμοί έχουν καθυστερήσει» - λεσβία

«Είχαμε μία πολύ καλή εμπειρία. Η κοινωνία μας μας δέχτηκε και ήταν έτοιμη να μας δεχτεί πολύ όμορφα. Το κράτος χρειάζεται να ωριμάσει» - γκέι

Διακρίσεις και κοινωνική απόρριψη

Σε αντίθεση με τις θετικές εμπειρίες σχετικά με το κοινωνικό σύνολο και τα βιώματα που οδηγούν στην αντίληψη μίας κοινωνίας που είναι έτοιμη να υποδεχτεί ανοιχτά και με συμπερίληψη οικογένειες με ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς, τα δεδομένα δείχνουν και στοιχεία διακρίσεων και κοινωνικής απόρριψης. Το 24% των δεδομένων κάνει αναφορές σε τέτοια θέματα:

«Υπήρχαν δυσκολίες στην πορεία και κοινωνική απόρριψη. Όχι από όλους αλλά το βιώσαμε και αυτό» - γκέι

«Εγώ δυσκολεύτηκα πάρα πολύ. Νομίζω μπήκαμε πάρα πολύ ρομαντικά μέσα σε όλο αυτό, αγνοώντας πλήρως τη μη ύπαρξη κοινωνικού πλαισίου και αναγνώρισης της οικογένειάς μας. Στη δική μας πόλη. Νομίζω είναι αλλιώς αλλού» - λεσβία

«Γίνεσαι μητέρα και προσπαθείς να χαρείς τη στιγμή. Αλλά ταυτόχρονα προσπαθείς να πείσεις και τον κόσμο γύρω σου πως είσαι μητέρα» - αμφιφυλόφυλη

«Βιώνεις και άλλες διακρίσεις σε σύγκριση με τα ετερόφυλα ζευγάρια. Από τα πιο ενδοατομικά στοιχεία, μέχρι και τα άβολα τηλεφωνήματα που πρέπει να πεις σε κόσμο πως γίνεσαι γονιός, και όλοι έχουν άποψη για αυτό» - λεσβία

Τέτοιες εμπειρίες, αν και στη μειοψηφία του δείγματος αυτής της μελέτης, επηρέασαν και τα άτομα ή το ζευγάρι, δημιουργώντας περισσότερες αγωνίες οι οποίες όμως ήταν αναμενόμενες δεδομένης της ιστορικής διάκρισης και ρητορικής μίσους που η ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα έχει βιώσει στην Ελλάδα.

«Αυτό μας δημιούργησε ένα τραύμα φυσικά σαν ζευγάρι και σαν άτομα. Μας επηρέασε γιατί είμασταν έτοιμες να γίνουμε γονείς, με όλες τις αγωνίες των νέων γονέων, και είχαμε και αυτό το επιπλέον στρες» - λεσβία

Γονεϊκές ανησυχίες

ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα που αποφάσισαν να γίνουν γονείς, δηλώνουν σε πολύ μεγάλο βαθμό (92%) την ανάγκη να εξερευνήσουν ενδο-ατομικά τις φοβίες τους σαν γονείς, και κατά τη διάρκεια απόκτησης παιδιού, και κατά τη διάρκεια της ανατροφής του. Οι ποιοτικές αναλύσεις δείχνουν πως τα άτομα του δείγματος ζήτησαν συμβουλές από επαγγελματίες παιδοψυχολογίας και ψυχοθεραπείας, τόσο τόσο σε σχέση με την ανάγκη τους να αισθανθούν πιο έτοιμα ως προς το γονεϊκό ρόλο, όσο και για να αποκομίσουν μεγαλύτερη ενημέρωση σχετική με την επικοινωνία με τα παιδιά τους στο μέλλον, με τη μορφή της οικογένειάς τους, αλλά και σχετικά με τρόπους διεύρυνσης των διαύλων επικοινωνίας με μέλη της οικογένειας καταγωγής τους ώστε να δημιουργήσουν ένα πιο υποστηρικτικό και συμπεριληπτικό περιβάλλον για το παιδί τους, στο μέλλον.

«Πήγαμε και σε σύμβουλο. [Μας] συμβούλεψε στην αρχή χωρίς να έχουμε κάτι συγκεκριμένο να πούμε. Πιο πολύ για να μας προετοιμάσει εμάς πως να θωρακίσουμε το παιδί, πως να είμαστε εμείς λίγο πιο χαλαρές που το παιδί θα πάει σχολείο και άλλα θέματα» - λεσβία

«Από την αρχή, όταν αποφάσισα να υιοθετήσω τα παιδιά μου, αναζήτησα και συμβουλές από μία παιδοψυχολόγο, γιατί δεν ήταν μόνο το θέμα να μάθω να προστατεύω το παιδί μου καλύτερα από οποιοδήποτε ρίσκο δεδομένης της έλλειψης υποστήριξης στην Ελλάδα, αλλά και επειδή πρόκειται για υιοθεσία, οπότε να υποστηρίξω τα παιδιά μου και όλες τους τις ανάγκες» - γκέι

«Είχαμε και φοβίες όπως όλοι οι γονείς αλλά και λόγω της μορφής της οικογένειάς μας. Οπότε ψάξαμε για συμβουλές και μας βοήθησε τόσο πολύ. Πήγαμε σε συνεδρίες με παιδοψυχολόγου πριν κάνει έρθει το παιδί» - αμφίφυλη

«Είχαμε μεγάλο άγχος, ειδικά με το ρίσκο μην βιώσει εκφοβισμό το παιδί μας στο σχολείο αργότερα. Μας βοήθησε η συζήτηση με ψυχολόγους να ξεπεράσουμε κάποιες φοβίες και να μπορούμε να στηρίξουμε και το παιδί μας αργότερα πολύ καλύτερα» - λεσβία

ΛΟΑΤΚΙ+ γονεϊκότητα

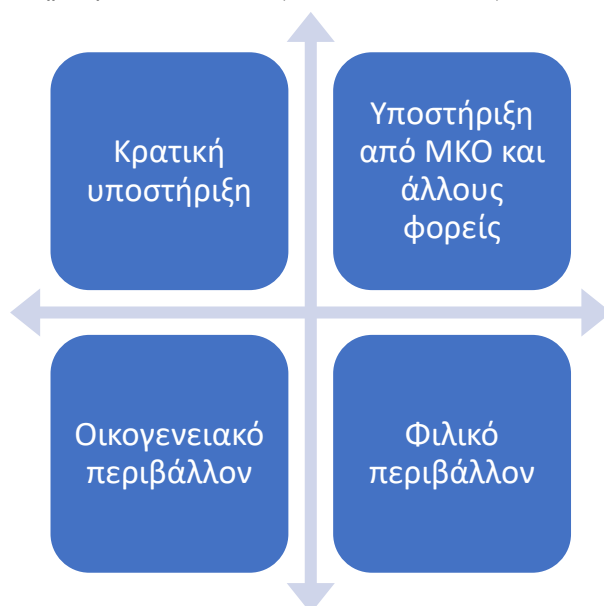
Τα ερευνητικά ευρήματα της μελέτης οδήγησαν στην καταγραφή και κατανόηση των εμπειριών ΛΟΑΤΚΙ+ γονέων τόσο σε θέματα υποστήριξης την οποία βίωσαν ή στερήθηκαν μέχρι στιγμής, όσο και σε θέματα συμπερίληψης, είτε πρόκειται για την εκκλησία, το κράτος, είτε για την κοινωνία, αλλά και αναφορικά με τις προκλήσεις που έχουν βιώσει ως γονείς που μεγαλώνουν τα παιδιά τους στην Ελλάδα.

Υποστήριξη

Οι ποιοτικές αναλύσεις των δεδομένων δείχνουν τέσσερις διαφορετικούς φορείς από τους οποίους ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς έχουν λάβει υποστήριξη, ή δεν έχουν λάβει αλλά περίμεναν το αντίθετο (Γράφημα 2). Συγκεκριμένα, και οι τέσσερις αυτοί φορείς κατατάσσονται σε δύο κατηγορίες: 1) κρατικοί και τοπικοί φορείς, και 2) προσωπικοί και οικογενειακοί φορείς. Κανένα άτομο στην μελέτη δεν αναφέρθηκε σε θρησκευτικούς φορείς σχετικά με θέματα υποστήριξης.

Γράφημα 2.

Φορείς παροχής υποστήριξης σε ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς και τις οικογένειές τους

Κρατική υποστήριξη

Στο 100% το δείγμα αναφέρθηκε στην θεσμικές διακρίσεις του κρατικού μηχανισμού, οι οποίες κάθε άλλο παρά υποστήριξη παρέχουν. Συγκεκριμένα, τα άτομα που συμμετείχαν αναφέρθηκαν στην έλλειψη πρόσβασης σε παροχή βοήθειας, συγκριτικά με ετεροφυλόφιλα άτομα και ζευγάρια.

«Δεν είχαμε καμία κρατική υποστήριξη. Γιατί υπάρχει τίποτα; Καμία. Ακόμα και στην υποβοηθούμενη αναπαραγωγή, σαν μονάδα έπρεπε να πάμε γιατί δεν υπάρχει κρατική παρέμβαση να επιτρέπει σε εμάς σαν ζευγάρι να γίνουμε γονείς έτσι» - λεσβία

«Κρατική υποστήριξη ήταν τα 2000 ευρώ, το επίδομα, που και εκεί, και των δύο το εισόδημα έπρεπε να υπολογιστεί» - αμφιφυλόφιλη

«Υπάρχει κρατική στήριξη; Καμία απολύτως. Τίποτα. Μόνοι έπρεπε να τα αντιμετωπίσουμε όλα. Ούτε το παιδί μου δεν μπορώ να καλύψω με την ασφάλειά μου» - γκέι

Πιο συγκεκριμένα, τα ευρήματα μας δείχνουν πως η κρατική υποστήριξη, στη διάρκεια της ερευνητικής αυτής μελέτης (Ιούνιος – Νοέμβριος 2023), περιοριζόταν στο κρατικό επίδομα ύψους 2000 ευρώ που αφορά γυναίκες που γεννούν², ενώ άτομα με τρία ή παραπάνω παιδιά δεν επωφελούνται από τις παροχές προς πολύτεκνες οικογένειες. Πέραν αυτού, υπάρχει μία διάκριση σχετικά με την διεκδίκηση κρατικής υποστήριξης μεταξύ των ΛΟΑΤΚΙ+ γονέων με εξειδικευμένες γνώσεις (π.χ. ιατροί, νομικοί) και αυτών που δεν έχουν αυτές τις γνώσεις (Γράφημα 3). Οι οικογένειες με άτομα χωρίς την κατάλληλη εξειδίκευση που αφορά στα ίδια και τις οικογένειές τους έχουν κατά 42% πιο αρνητικές εμπειρίες για την σχέση τους με τους κρατικούς μηχανισμούς.

Υποστήριξη από ΜΚΟ και άλλους φορείς

Ανεξάρτητα από κρατικούς μηχανισμούς, τα άτομα που συμμετείχαν κάνουν και αναφορά σε Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και άλλους φορείς ή ομάδες. Οι αναλύσεις των δεδομένων όμως δείχνουν πως τέτοιοι φορείς υποστήριξης είναι συχνά πιο ανεπίσημοι, όπως είναι διάφορες ομάδες σε ηλεκτρονικές πλατφόρμες, ή αφορούν κυρίως στην ανάγκη επισταμένης προσπάθειας για να αξιοποιηθεί κάποια ευκαιρία βοήθειας. Τα ευρήματα δείχνουν επίσης πως τα άτομα που συμμετείχαν έδειξαν εκτίμηση προς την ΜΚΟ «Οικογένειες Ουράνιο Τόξο», και αναφέρθηκαν στην σημαντική συνεισφορά της ομάδας στη δημιουργία μιας κοινότητας οικογενειών.

«Όσον αφορά σε ΜΚΟ, υπάρχουν. Υπάρχει ένα σύστημα και γύρω από αυτό μπορεί να υπάρχει και πιο ανεπίσημη υποστήριξη αν κάποιος το ψάξει, να βρει βοήθεια. Θέλει όμως και οργάνωση από εσένα» - λεσβία

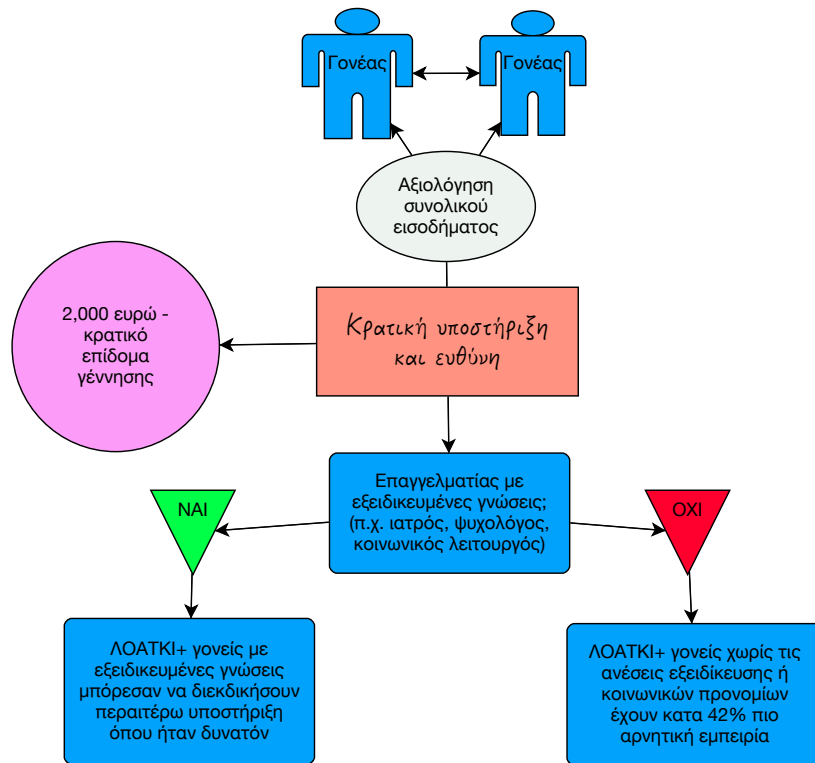
«Νομίζω οι «Οικογένειες Ουράνιο Τόξο» είναι η μοναδική πηγή υποστήριξης που είχα εγώ. Δηλαδή, εκεί για πρώτη φορά ήρθα σε επαφή με άτομα που είχαν κατακτήσει το κομμάτι της γονεϊκότητας, και έμαθα πράγματα» - λεσβία

«Κατά κύριο λόγο βρήκαμε βοήθεια σε ομάδες στο διαδίκτυο και κυρίως από το εξωτερικό, για να είμαι ειλικρινής. Μαθαίναμε από τις δικές τους εμπειρίες» - γκέι

² Στην μελέτη αυτή δεν συμμετείχαν ανάδοχοι γονείς για να γίνει αναφορά του αντίστοιχου επιδόματος.

Γράφημα 3.

Κρατική υποστήριξη ΛΟΑΤΚΙ+ γονέων

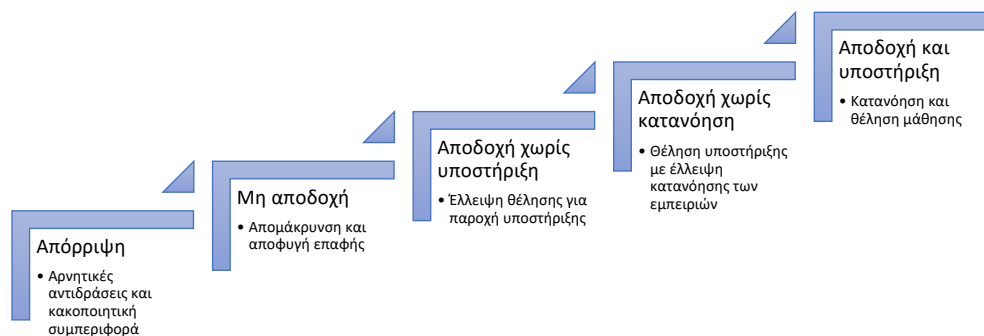

Οικογενειακό περιβάλλον

Σε μεγάλο βαθμό, οι αναλύσεις δείχνουν πως η ποσότητα και ποιότητα υποστήριξης που οι ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς και τα παιδιά τους λαμβάνουν από το οικογενειακό τους περιβάλλον (οικογένεια καταγωγής) διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό, χωρίς όμως η παρούσα μελέτη να μπορεί να εντοπίσει τους συγκεκριμένους προβλεπτικούς παράγοντες, πέραν ενός. Επί τούτου, τα ευρήματα έδειξαν πως η απόκτηση παιδιού επηρεάζει την οικογένεια καταγωγής (67% του δείγματος) ανεβάζοντας τις στην κλίματα εμπειριών υποστήριξης (Γράφημα 4) τουλάχιστον κατά ένα στάδιο. Για παράδειγμα, οικογένειες που δεν αποδέχονταν τη σχέση ενός ατόμου με έναν άνθρωπο του ίδιου φύλου, εκλήφθηκαν ως πιο φιλικές και ξεκίνησαν να δείχνουν αποδοχή έπειτα από την απόκτηση παιδιού.

Γράφημα 4.

Κλίμακα εμπειριών υποστήριξης από το οικογενειακό περιβάλλον

Αρκετές οικογένειες βίωσαν απόρριψη, ενώ κάποιες βελτίωσαν τις σχέσεις τους με τις οικογένειες καταγωγής τους, μετά από την απόκτηση του/των παιδιού/παιδιών τους.

«Η δική μου οικογένεια δεν είχε αποδεχτεί καν τη σχέση για να μην πω ότι η εγκυμοσύνη και τελικά το μωρό και το παιδί που έχουμε έχει υπάρξει μοχλός ίσως να προχωρήσουν και λιγάκι τα πράγματα» - λεσβία

«Πολύ άσχημη κατάσταση. Υπάρχει τεράστιο πρόβλημα με τους γονείς. Διάφορα τραγελαφικά με τους δικούς μου και της συντρόφου μου. Δαγκωνιές, βρισιές, τραβήγματα, και βία. Είναι επιθετικοί και μας υποτιμούν» - λεσβία

Άλλοι ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς αναφέρθηκαν σε μία πολύ απόμακρη σχέση έως και στην έλλειψη αυτής, αλλά χωρίς καμία προσπάθεια της οικογένειας να εναντιωθεί σε αυτά τα άτομα και τα παιδιά τους.

«Ήταν μακριά. Δεν είχαμε πολύ επαφή. Το απέφευγαν, πάντα» - γκέι

«Δυσκολευτήκαμε πολύ με τις οικογένειες. Δεν ήταν υποστηρικτικές. Ούτε άλλοι συγγενείς. Δηλαδή χρειάστηκε πολύς καιρός και υπομονή για να είναι τα πράγματα λίγο καλύτερα» - λεσβία

«Δεν υπήρχε υποστήριξη και όταν πια φτάσαμε σε ένα σημείο που θέλανε να γίνουν μέρος της οικογένειάς μας, δεν υπήρχε και θέληση να καταλάβουν την οικογένειά μας και να μην μας δουν σαν κάτι που αποκλίνει από το 'κανονικό'» - γκέι

Στα υψηλότερα επίπεδα της κλίμακας, εντοπίζονται αρκετά άτομα με πιο θετικά βιώματα με τις οικογένειές τους, και συγκεκριμένα τους γονείς τους. Κάποιες εμπειρίες αφορούν σε απόλυτη αποδοχή και υποστήριξη, με απόπειρες να κατανοήσει η οικογένεια καταγωγής τις ανάγκες και εμπειρίες των ΛΟΑΤΚΙ+ γονέων, ενώ άλλες αφορούν σε αποδοχή αλλά με λίγη κατανόηση της μορφής της οικογένειας των ΛΟΑΤΚΙ+ γονέων.

«Υπάρχει αποδοχή, 100%. Παρόλο που είναι κοντά στα 70, δεν τους ενδιαφέρει, αν κοιμάμαι με άντρα ή γυναίκα. Σέβονται και εμένα και την οικογένειά μου και έχουν υπάρξει αρκετά υποστηρικτικοί» - αμφιφυλόφιλη

«Για αυτό ήρθαμε και στην Ελλάδα να μεγαλώσουμε το παιδί μας, επειδή έχουμε και την υποστήριξη των γονέων, και πρακτικά και συναισθηματικά. Είναι πολύ σημαντικό» - λεσβία

Φιλικό περιβάλλον

Τα ευρήματα δείχνουν πως το μεγαλύτερο ποσοστό των ατόμων που συμμετέχουν (78%) έχουν εμπειρίες από ένα υποστηρικτικό φιλικό περιβάλλον, από τη στιγμή της απόφασης να αποκτήσουν παιδί. Ένα επιπλέον 8% δήλωσε πως εφόσον κατάλαβαν πως το φιλικό τους περιβάλλον ή κάποια άτομα από το φιλικό τους περιβάλλον έδειξαν σημάδια αποδοκμασίας ή την έλλειψη διάθεσης

σεβασμού προς το άτομο ή το ζευγάρι που ετοιμαζόταν να αποκτήσει παιδί, τότε απομακρύνθηκαν από αυτούς. Τα δεδομένα επίσης επισημαίνουν τον επιλεκτικό χαρακτήρα του φιλικού περιβάλλοντος από τους ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς, που κυρίως έχει να κάνει με την ένδειξη σεβασμού προς τις οικογένειές τους και τα παιδιά τους.

«Έχουμε πολύ υποστήριξη από φίλους. Πάντα είχαμε. Και ειδικά αυτοί που είναι κοντά μας. Καταλαβαίνουν πολλά και μας στηρίζουν» - λεσβία

«Ο φιλικός κύκλος είναι πολύ υποστηρικτικός, αλλά είναι και άνθρωποι που, πως να το πω, που τους επιλέγουμε. Είναι φίλοι χρόνων και με ίδιες αξίες και σεβασμό» - αμφιφυλόφιλος

Ένα πολύ μικρό ποσοστό (14%) μίλησε για πιο αρνητικές εμπειρίες με το φιλικό περιβάλλον. Τα ευρήματα δείχνουν έλλειψη υποστήριξης, κατανόησης και σεβασμού προς το ΛΟΑΤΚΙ+ γονέα ή τη μορφή της οικογένειάς του συνολικά.

«Η αλήθεια είναι πως απογοητεύτηκα πάρα πολύ και με φίλους. Δεν υπήρξε υποστήριξη. Ίσως καμιά φορά κενά λόγια αλλά τίποτα ουσιαστικό. Αυτό με έκανε να ξανασκεφτώ αυτόν τον κύκλο» - γκέι

«Πολύ άσχημη εμπειρία και με το φιλικό περιβάλλον. Μέχρι που ανατροφοδοτούσαν τις ιδέες τους με τους δικούς μου. Δεν μας στήριξαν όταν το ζητήσαμε αλλά και ούτε μας στήριξαν από μόνοι τους» - λεσβία

Συμπερίληψη

Η ανάλυση των δεδομένων έδειξε πως η συμπερίληψη, είτε στην κοινωνία στην οποία ζουν οι ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς και τα παιδιά τους, είτε μέσα στο σχολικό περιβάλλον των παιδιών είναι ένα κυρίαρχο ζήτημα για τους γονείς. Υπάρχει η μόνιμη ανησυχία πως τα παιδιά ΛΟΑΤΚΙ+ γονέων δεν βιώνουν μία συμπεριληπτική κοινωνία μέσα στην οποία μπορούν να δουν τις οικογένειές τους. Παρόλα αυτά, τα δεδομένα απεικονίζουν πολλές θετικές εμπειρίες είτε σε σχολικά περιβάλλοντα είτε σε ενορίες.

Εκπαίδευση

Οι ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς που έλαβαν μέρος σε αυτήν τη μελέτη ήθελαν να διασφαλίσουν ότι το σχολείο των παιδιών τους είναι συμπεριληπτικό. Η επιλογή του σχολικού περιβάλλοντος καθορίστηκε σε μεγάλο βαθμό από την εμπιστοσύνη με την οποία είδαν και το ίδιο το σχολείο αλλά και τους δασκάλους σε σχέση με τον τρόπο με τον οποίο προσέγγισαν την μορφή της οικογένειάς τους. Γίνεται εμφανές μέσα από τα δεδομένα πως οι γονείς συχνά προτίμησαν ιδιωτικά σχολεία και σταθμούς διότι προσδίδουν μία διαφορετική ευθύνη ως προς τον σεβασμό που οφείλουν να δείξουν σε όλες τις μορφές οικογένειας.

«Είδαμε πάνω από 10 παιδικούς σταθμούς. Ιδιωτικούς φυσικά, γιατί αυτή είναι η συζήτηση που κάνεις μόνο σε έναν ιδιωτικό σταθμό και όχι στο δημόσιο. Έπρεπε να είμαστε σίγουρες. Όλες οι συζητήσεις, πέραν από το ωράριο και το φαγητό, για παράδειγμα, είχαν και ως βασικό άξονα τη συμπερίληψη – αν υπάρχει έστω και υποψία πως δεν είναι συμπεριληπτικά, δεν θα πηγαίναμε» - λεσβία

«Είχα πάντα την αγωνία πως θα είναι όταν ξεκινήσει σχολείο. Πως θα δεχτούν το παιδί μου; Τι θα λέει; Συμβουλευτήκαμε και παιδοψυχολόγο να δούμε πως να τα πούμε όλα αυτά και να τα συζητάμε και με το παιδί μας» - λεσβία

«Το σχολείο έπρεπε να είναι συμπεριληπτικό, να μας δεχτεί σαν οικογένεια. Όπου δεν το αισθανθήκαμε αυτό, φύγαμε. Δεν χρειάζεται να πηγαίνουν τα παιδιά μας κάπου που δεν αναγνωρίζονται ούτε αυτά ούτε η οικογένειά μας. Είναι θέμα σεβασμού και θέλουμε να τα παιδιά μας να μάθουν πως δεν είναι OK να μην τα σέβονται» - γκέι

«Συμπερίληψη είναι που με απασχολεί πολύ. Θα ήθελα τα παιδιά μου να βλέπουν την ποικιλομορφία οικογενειών στο σχολείο για να καταλάβουν ότι η κανονικότητα είναι απλώς κάτι που σχετικά επικρατεί σε σχέση με τα άλλα και δεν είναι ένας μονόδρομος» - γκέι

Αρκετοί από τους γονείς που έλαβαν μέρος στην έρευνα αναφέρθηκαν και στη θετική αντίδραση των δασκάλων και των σχολείων που πηγαίνουν τα παιδιά τους στο σύνολό τους, σχετικά με την άγνοια που ίσως είχαν κατά καιρούς αναφορικά με ΛΟΑΤΚΙ+ οικογένειες. Τα ευρήματα στην παρούσα μελέτη μας δείχνουν πως οι γονείς δέχτηκαν αυτές τις πρακτικές πολύ θετικά καθώς υπήρξε αναγνώριση μιας ανάγκης την οποία οι επαγγελματίες ήταν διαθέσιμοι/διαθέσιμες να καλύψουν.

«Γίνονται ομάδες γονέων εκεί που συζητάμε τις διάφορες μορφές γονεϊκότητας. Και γίνονται και συζητήσεις με πρωτοβουλία των δασκάλων και τους σχολείου, που είναι πολύ θετικό» - αμφιλόφυλη

«Το σχολείο ξεκίνησε και ομάδες με τους δασκάλους να κάνουν περισσότερη εκπαίδευση για συμπερίληψη στα σχολεία γενικά. Ήταν πολύ θετικό. Και αυτό ήταν και πριν δέκα χρόνια» - κούηρ

«Υπάρχει διάθεση επιμόρφωσης, δηλαδή μας φέρονται πολύ όμορφα και μας επιβεβαίωσαν πως όταν βρίσκονται κενά θα προτείνουν εκπαίδευσης, για παράδειγμα».- λεσβία

«Ήταν πολύ ανοιχτοί οι άνθρωποι. Έψαξαν και οι ίδιοι, ενημερώθηκαν, βοήθησαν. Πολύ θετικό ότι θέλανε να μάθουνε» - λεσβία

Ορατότητα – ταινίες και βιβλία

Το ζήτημα της ορατότητας ποικιλόμορφων οικογενειών, και συγκεκριμένα των οικογενειακών μορφών των ερωτηθέντων ατόμων σε αυτήν τη μελέτη, ήταν ένα ακόμη πολύ καίριο ζήτημα. ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς εξέφρασαν την αγωνία τους σχετικά με τις επιπτώσεις που ίσως έχει η έλλειψη ορατότητας της οικογένειάς τους πάνω στα παιδιά τους. Συγκεκριμένα, η μελέτη εστίασε στην εξερεύνηση των εμπειριών των γονέων σχετικά με το βαθμό ορατότητας σε παιδικά ερεθίσματα όπως είναι βιβλία και παιδικές ταινίες. Η ανάλυση μας δείχνει πως σε ένα ποσοστό 87% οι γονείς δείχνουν ανησυχία για την έλλειψη συμπεριληπτικών ερεθισμάτων για τα παιδιά τους, ενώ αρκετοί γονείς (66%) καταφεύγουν στο να δημιουργούν δικές τους παιδικές ιστορίες που εξιστορούν στα παιδιά ώστε να μην αισθάνονται παραγκωνισμένα κοινωνικά και στο σχολείο.

«Στην Ελλάδα πολύ λίγα βιβλία βρίσκεις, αν βρίσκεις και κανένα. Βεβαίως όσο είναι μικρό το παιδί μας, μπορούμε και παίρνουμε βιβλία στα Αγγλικά και μεταφράζουμε την ιστορία και την διαβάζουμε εμείς. Μόνο πριν από δυο χρόνια ίσως είδαμε πως είχε ένα επεισόδιο στην Πέππα που είχε μία φίλη με δύο μαμάδες. Αλλά μόνο αυτό γνωρίζουμε εμείς, και ίσως ένα δύο βιβλία πολύ πρόσφατα γενικότερα για οικογένειες» - λεςβία

«Έχω αγοράσει κάποια παραμυθάκια, έχω γράψει και εγώ κάποια για το παιδί μας γιατί δεν έβρισκα αυτό που θέλαμε» - αμφιφυλόφιλη

«Δεν υπάρχουν ερεθίσματα. Δεν μπορούμε να βρούμε στην ελληνική γλώσσα και έτσι φτιάχνουμε δικά μας παραμύθια. Μόνο στην Πέππα βγήκε μια ιστορία πριν λίγα χρόνια, αλλά και αυτό έτσι πολύ σύντομα» - λεςβία

«Είναι στενάχωρο που δεν αντικατοπτρίζεται και η οικογένειά μας σε παιδικά βιβλία ως πούμε ή σε παιδικές ταινίες να δει και το παιδί μας. Η δομή της οικογένειας όλων των παιδιών με ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς δεν φαίνεται στην κοινωνία. Που θα το δουν τα παιδιά μας;» - γκέι

«Δεν υπάρχει συμπερίληψη σε παιχνίδια ως πούμε, ή σε βιβλία ή σε ταινίες. Είναι ένα αίσθημα φοβικότητας που βλέπω. Δεν γίνεται να μην μπορούμε να δημιουργήσουμε βάσεις να δουν όλα τα παιδιά τις οικογένειές τους στην κοινωνία» - αμφιφυλόφιλος

«Τα περισσότερα είναι αρσενικό, θηλυκό. Δεν υπάρχει μια ποικιλία. Δεν φαίνονται όλες οι οικογένειες. Τώρα έχουμε θρει και βλέπουμε πίγκου, και έτσι δεν υπάρχουν και γένη ή φύλα και είναι η μαμά και η άλλη μαμά – το προσδιορίζουμε εμείς δηλαδή» - λεςβία

Εκκλησία

Τέλος, όσον αφορά σε θέματα συμπερίληψης, και ενώ η παρούσα μελέτη δεν εστίασε στην σχέση των ΛΟΑΤΚΙ+ γονέων με την Εκκλησία, δεδομένα από δύο άτομα που συμμετείχαν έδειξαν στοιχεία συμπερίληψης από ιερείς σε τοπικό επίπεδο, πρωταρχικά λόγω βάφτισης του παιδιού τους.

«Βαφτίσαμε το παιδί μας στην Ορθόδοξη Εκκλησία. Αυτό ήταν από τις πιο καταπληκτικές στιγμές μας, διότι ο ιερέας δεν ήταν απλώς υποστηρικτής των δικαιωμάτων μας, αλλά όταν είχε πρωταρχίσει και η βάφτιση έβγαλε έναν λόγο καταπληκτικό για τη συμπερίληψη» - λεςβία

«Εμείς τα βαφτίσαμε τα παιδιά μας και ο ιερέας ήταν φανταστικός. Μας υποστήριξε και μας καλοδέχτηκε. Ήταν φανταστικός και μας είπε να μην ανησυχούμε και φέρθηκε πολύ όμορφα» - γκέι

Προκλήσεις

Οι αναλύσεις των δεδομένων ανέδειξαν μία σειρά προκλήσεων που βιώνουν ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς που σχετίζονται τόσο με το ρόλο της γονεϊκότητας αλλά όσο και με τα παιδιά τους και την κοινωνική συμμετοχή της οικογένειάς τους στην Ελλάδα. Σε μεγάλο βαθμό οι προκλήσεις που βιώνουν οι ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς και τα παιδιά τους αφορούν είτε σε κρατικές είτε σε κοινωνικές ελλείψεις που βάζουν

εμπόδια στην απόκτηση παιδιών και στη δημιουργία οικογένειας γενικότερα, και στις κοινωνικές αντιλήψεις και στην ορατότητα.

Έλλειψη νομικής αναγνώρισης οικογενειακών σχέσεων

100% του δείγματος αναφέρθηκε στις προκλήσεις που φέρει η έλλειψη νομικής αναγνώρισης των οικογενειακών σχέσεων στην καθημερινότητά τους. Η έλλειψη της νομικής αναγνώρισης τέτοιων σχέσεων δεν είναι η πρόκληση καθαυτή αλλά οδηγεί σε πολυποικίλες και πολύπλοκες καταστάσεις που επιδρούν τόσο σε ζητήματα πρακτικά όσο και σε γενικευμένες ανησυχίες των γονέων. Τα δεδομένα δείχνουν πως ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς βιώνουν συναισθηματικά τεταμένες καταστάσεις όταν ο κρατικός μηχανισμός δεν αναγνωρίζει τη μορφή της οικογένειάς τους, που έχει άμεσο αντίκτυπο και στα παιδιά τους. Οι αναλύσεις έδειξαν πως τέτοια έλλειψη κρατικής αναγνώρισης και υποστήριξης οδηγεί σε καταπάτηση των δικαιωμάτων των παιδιών με ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς, δημιουργώντας ένα καθεστώς διάκρισης στην παιδική ηλικία.

«Είναι εξοργιστικό που αυτή τη στιγμή ο ένας μας θεωρείται γονιός, ως μονογονεϊκή οικογένεια, και ο άλλος ουσιαστικά θεωρείται ένας ξένος. Το κράτος δεν μεριμνά. Το παιδί μας δεν έχει τα ίδια δικαιώματα με άλλα παιδιά και αυτό είναι γεγονός» - λεσβία

«Από τη στιγμή που δεν υπάρχει θεσμική προστασία, δεν είμαστε ζευγάρι για το κράτος και δεν είμαστε και οι δύο γονείς» - γκέι

«Μας δημιουργεί άγχος που δεν αναγνωρίζομαστε σαν οικογένεια. Η καθεμία έχει και ένα παιδί αλλά δεν είμαστε οικογένεια νομικά. Αυτό δημιουργεί πέραν των προβλημάτων όπως να παίρνουμε τα παιδιά από το σχολείο, και άγχος γενικότερα. Θα θέλαμε να φαινόμασταν γονείς γιατί πολύ απλά αν γίνει κάτι η σύζυγός μου δεν θα μπορεί να παρέμβει» - λεσβία

«Είναι πολύ αγχωτικό. Δηλαδή πρέπει να υπάρχει κάποιο νομικό πλαίσιο. Δεν γίνεται να ζούμε σε τέτοια αβεβαιότητα» - κουήρ

«Δηλαδή όλη αυτή η κατάσταση που ουσιαστικά μας αγνοεί το κράτος είναι απίστευτη. Είναι σημαντικό...θα ήθελα τα παιδιά μου να μεγαλώσουν και να ξέρουν πως υπάρχει κρατική αναγνώριση της οικογένειάς τους. Τώρα δεν υπάρχει πλαίσιο για αυτά, και άρα λιγότερα δικαιώματα» - λεσβία

«Είμαστε τελείως στον αέρα. Αυτό συμβαίνει. Δεν μας αναγνωρίζει κανείς. Είναι πολύ δύσκολο και προσθέτει στα άγχη σου σαν γονιός» - γκέι

67% του δείγματος έχει συνάψει σύμφωνο συμβίωσης, αναγνωρίζοντας έτσι, νομικά, τη σχέση των δύο ενηλίκων στην οικογένεια, χωρίς όμως την αναγνώριση της γονικής σχέσης και των δύο με το/τα παιδί/παιδιά τους. Τα άτομα που συμμετείχαν σε αυτήν τη μελέτη αναφέρθηκαν στην διάκριση που υπάρχει σχετικά με την οικογενειακή μερίδα και σχετικά με τις ληξιαρχικές πράξεις.

«Με το σύμφωνο, τίποτα. Δεν έχει οικογενειακή μερίδα μαζί με το παιδί. Εγώ είμαι εγγεγραμμένη στο δήμο και όταν βγάζουν το δικό μου πιστοποιητικό οικογενειακής κατάστασης, έχει 3 μέλη. Ενώ όταν βγάζει πιστοποιητικό οικογενειακής κατάστασης η σύζυγός μου, αναφέρει μόνο εμένα βάση του συμφώνου, αλλά όχι το παιδί μας» - λεσβία

*«Το βασικό ζήτημα σχετικά με την ασφάλεια του παιδιού είναι πως εγώ εργάζομαι σε εταιρεία εκτός Ελλάδος, με αποτέλεσμα η βιολογική μαμά για τα πλαίσια τα ελληνικά να μην είναι ασφαλισμένη εδώ. Άρα ούτε το παιδί μπορεί να ασφαλιστεί εδώ, ενώ η άλλη του μαμά που εργάζεται στην Ελλάδα δεν αναγνωρίζεται νομικά και έτσι δεν μπορεί να ασφαλίσει το παιδί μας. Πληρώνουμε τα πάντα σε θέματα εμβολίων, υγείας και άλλα» -
λεσβία*

Στο 100% τα άτομα που συμμετείχαν αναφέρθηκαν σε πολλαπλά πρακτικά και ουσιαστικά προβλήματα που δημιουργούνται από την έλλειψη νομικής αναγνώρισης, συμπεριλαμβανομένων ζητημάτων σχετικά με ασφάλιση, κληρονομικά δικαιώματα, όπως και ζητήματα υγείας και εκπαίδευσης. Επιπλέον, τα δεδομένα αναδεικνύουν και προκλήσεις σχετικά με παιδοθεσίες. Συγκεκριμένα, αναφορά γίνεται στην έλλειψη προνομίων που απορρέουν από τη νομική αναγνώριση σχέσεων. Για παράδειγμα, όταν πρόκειται για παιδοθεσία από δύο άτομα του ίδιου φύλου, αυτή η δυαδική γονεϊκότητα δεν αναγνωρίζεται στην Ελλάδα και αυτό συνεπάγεται την έλλειψη δυνατότητας γονικών αδειών και περαιτέρω υποστήριξης από τον κρατικό μηχανισμό.

«Δεν υπάρχει νομοθεσία που να μπορεί να καθορίζει τι δικαιούται και συγκεκριμένα για άδεια γονική. Εμείς υιοθετήσαμε αλλά δεν μας αναγνωρίζεται το παιδί μας στην Ελλάδα και άρα δεν έχουμε καμία σχέση μαζί του γιατί το πιστοποιητικό γέννησής του έχει δύο μπαμπάδες» - γκέι

Η ανάλυση των δεδομένων καταλήγει σε μία σειρά προκλήσεων που βιώνουν οι ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς, πολλές από τις οποίες πηγάζουν από την νομική στέρηση νομικών δικαιωμάτων που αφορά τόσο στα παιδιά με ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς αλλά και τις οικογένειές τους στο σύνολό τους. Τα άτομα που έλαβαν μέρος σε αυτήν τη μελέτη αναφέρθηκαν σε πολλαπλά και περίπλοκα ζητήματα που οδηγούν στην ανάγκη μίας συνεχόμενης ευρηματικής προσέγγισης της ζωής τους, που απλώς επιφέρει περισσότερα ψυχο-συναισθηματικά βάρη και δυσκολίες.

Ιατρικώς Υποβοηθούμενη Αναπαραγωγή (ΙΥΑ)

Η ΙΥΑ είναι σημαντική για τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα διότι παρέχει μια ευκαιρία για την εκπλήρωση της επιθυμίας τους για γονιμότητα και γονεϊκότητα. Σε πολλές περιπτώσεις, οι ομοφυλόφιλοι, οι λεσβίες, οι αμφιφυλόφιλοι, και άλλα άτομα της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας μπορεί να αντιμετωπίζουν προκλήσεις όσον αφορά τη βιολογική αναπαραγωγή, οι οποίες μπορεί να συνάδουν και με αυτές που αντιμετωπίζουν ετεροφυλόφιλα άτομα. Η ΙΥΑ επιτρέπει σε αυτούς τους ανθρώπους να αποκτήσουν παιδιά με τη βοήθεια ενός ή περισσότερων διαδικασιών σύλληψης και/ή κρυοφορίας, ενισχύοντας έτσι το δικαίωμά τους στη γονιμότητα και προάγοντας την ισότητα στον τομέα αναπαραγωγικής υγείας.

Τα δεδομένα της μελέτης αυτής εστιάζουν στην διαδικασία παρένθετης κύησης, και σε τράπεζες σπέρματος. Μιλώντας για το νομοθετικό πλαίσιο σχετικά με την ΙΥΑ, τα άτομα που συμμετείχαν σε αυτήν την έρευνα εκφράζουν τις διακρίσεις που βιώνουν βάση νόμου, ο οποίος κατοχυρώνει τις διαδικασίες για ετερόφυλα ζευγάρια αλλά δεν επιτρέπει στα ομόφυλα ζευγάρια την πρόσβαση στην παροχή υπηρεσιών και φροντίδας, βάση σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου.

*«Μέχρι στιγμής δεν επιτρέπεται. Είτε δύο άνδρες είτε δύο γυναίκες. Υπάρχει καθαρά διάκριση γιατί οι ετεροφυλόφιλοι επωφελούνται από αυτές τις διαδικασίες. Ακόμη και σπέρμα από δότη να θέλει να πάρει μία γυναίκα, μόνον αν χωρίσει βάση του συμφώνου συμβίωσης μπορεί να πάει σαν μόνη γυναίκα, το οποίο είναι και αυτό που κάναμε εμείς» -
λεσβία*

«Προφανώς πάνε και άλλοι άνθρωποι εκεί για να βρουν δότη, αλλά μας είχε ρωτήσει αν έχουμε σύμφωνο. Για αυτό αργήσαμε το σύμφωνο και κάναμε τα παιδιά πρώτα γιατί αλλιώς θα μας απέρριπταν» - λεσβία

«Υπάρχει απόλυτη διάκριση, και για την ακρίβεια σκέφτομαι τουλάχιστον σαν γυναίκα μπόρεσα να κυοφορήσω εγώ σαν μόνη γυναίκα, ενώ δύο άντρες δεν έχουν ούτε αυτήν την επιλογή στην Ελλάδα» - κουήρ

«Εντάξει, και την εξωσωματική που κάναμε δεν ξέραμε και τι δικαιούμαστε, αλλά η νομοθεσία είναι κατά ούτως ή άλλως. Έπρεπε και το σύμφωνο συμβίωσης να καθυστερήσουμε και να είμαστε και πολύ προσεκτικές με την κλινική ΙΥΑ» - λεσβία

«Μα δεν είχα καμία επιλογή στην Ελλάδα. Ακόμη και για υιοθεσία σαν μόνος άντρας δεν θα γινόταν και μου το είχαν πει και έτσι, πως δεν θα μπορέσουν να προχωρήσουν επειδή ανοιχτά δήλωνα πως είμαι γκέι. ΙΥΑ δεν υπάρχει σαν επιλογή για μένα ή για γκέι άνδρες. Έπρεπε να πάω στο εξωτερικό και απέκτησα τα παιδιά μου μέσω παρένθετης κύησης» - γκέι

Αορατότητα γονέων

Περαιτέρω αναλύσεις έδειξαν πως κατά 100% τα άτομα που συμμετείχαν και που απέκτησαν παιδιά μέσα σε ομόφυλη σχέση (77% του δείγματος), έχουν βιώσει και βιώνουν σε κάποιο βαθμό τις επιπτώσεις της έλλειψης νομοθετικού πλαισίου αναγνώρισης οικογενειακών σχέσεων στο επίπεδο της αορατότητας του ενός εκ των δύο γονέων, και κυρίως από φορείς και επαγγελματίες.

«Εκεί που πήγαμε ας πούμε στην τράπεζα σπέρματος έπρεπε να μην ειπωθεί κάτι ούτε να έχουμε σύμφωνο. Δεν φαινόμουν εγώ. Ακόμα και στο μαιευτήριο ήταν δύσκολο, γιατί ήταν η μία η μαμά και η άλλη πουθενά. Δεν με αποκαλούσαν εμένα μαμά» - λεσβία

«Υπήρχε μια έλλειψη αναγνώρισης, μια αορατότητα διάχυτη και σε όλο το φάσμα της. Δηλαδή ακόμα και σε κάτι επείγον όταν πήραμε τη ληξιαρχική πράξη γέννησης. Η σύντροφός μου δεν μπορούσε να πάει παρά μόνο με εξουσιοδότηση» - λεσβία

«Και η πρώτη ερώτηση του γιατρού ήταν 'ποια θα κυοφορήσει;'. απαντάμε εγώ και από τη στιγμή που το είπαμε και μετά η γυναίκα μου ήταν σαν να μην υπάρχει στο χώρο. Άρχισε και μιλούσε στον ενικό μόνο σε εμένα. Θα γίνει αυτό και θα πας εκεί και δεν την κοιτούσε καν πια. Δεν υπήρχε στο χώρο. Ήταν πάρα πολύ άσχημη εμπειρία» - λεσβία

«Έλεγαν στη σύντροφό μου η μανούλα, αλλά εγώ δεν υπήρχα. Ήταν αρκετά δύσκολα για μένα. Είχα ζοριστεί πάρα πολύ να βρω και εγώ το ρόλο μου, τη θέση μου μέσα σε αυτό» - λεσβία

«Εξαρτάται και από τα άτομα με τα οποία θα συναναστραφείς. Δηλαδή στο προηγούμενο σχολείο δεν μου έδιναν σημασία. Δεν φαινόμουν καθόλου και δεν με υπολόγιζαν ως πατέρα των παιδιών μας» - γκέι

«Ακόμη και όταν ταξιδεύουμε είναι δύσκολο, ή όταν πρέπει να πάμε στο νοσοκομείο. Στην ασφάλεια στο αεροδρόμιο λέγανε που είναι ο μπαμπάς του παιδιού και έλεγα εγώ είμαι, και συνέχιζαν να με αγνοούν και να λένε θέλουμε τον κανονικό μπαμπά» - γκέι

Αυτό το εύρημα ήταν ίδιο και σε άτομα των οποίων οι σχέσεις με τα παιδιά τους, λόγω έλλειψης νομοθετικού πλαισίου, δεν αναγνωρίζεται στην Ελλάδα, καθιστώντας αυτά τα παιδιά ως 'αसनόδευτα ανήλικα'.

«Αποκτήσαμε τα παιδιά μας εκτός Ελλάδος με παρένθετη κύηση, και η αλήθεια είναι πως κανείς μας δεν αναγνωρίζεται ως γονέας των παιδιών μας εδώ. Είναι σαν να μην υπάρχουνε και τα παιδιά μας είναι ας πούμε μόνα ανήλικα» - γκέι

«Δεν υπάρχουνε εμείς, ούτε ο ένας ούτε ο άλλος. Δεν είμαστε στα χαρτιά σαν γονείς διότι η υιοθεσία δεν αναγνωρίζεται» - γκέι

Απώλεια ή ασθένεια γονέα

Μία μεγάλη ανησυχία που βιώνουν ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς, και η οποία είναι και απόρροια της αορατότητας του ενός εκ των δύο γονέων, ή και των δύο σε κάποιες περιπτώσεις, είναι αυτή της απώλειας. Είτε πρόκειται για απώλεια είτε για ασθένεια που καθηλώνει τον νομικά αναγνωρισμένο γονέα, στο 100% το δείγμα εκδήλωσε ανησυχίες ως προς το μέλλον των παιδιών τους εάν βρεθούν σε αυτήν τη θέση.

«Ζούμε συνέχεια και με την αγωνία του τι θα γίνει αν πάθει κάτι ο άντρας μου. Δηλαδή, εγώ δεν αναγνωρίζομαι νομικά, άρα δεν ξέρουμε τι θα γίνει. Δηλαδή, κάνουμε συμβολαιογραφικές πράξεις και χαρτιά αλλά στην πραγματικότητα αν πάει κάτι δεν ξέρουμε τι θα κάνει το κράτος εφόσον εγώ δεν υπάρχω σαν γονιός» - γκέι

«Νομίζω ο βασικότερο άγχος που έχω εγώ είναι ρε παιδί μου αν πάθουμε κάτι. Αν αρρωστήσουμε ή πες κάποια από εμάς πεθαίνει και πες ότι πεθαίνω εγώ που είμαι η μόνο που αναγνωρίζεται ως γονέας, γιατί εμείς θεωρούμαστε μονογονεϊκή οικογένεια» - λεσβία

«Με ρωτάνε και φίλοι, τι θα γίνει αν εσύ πάθεις κάτι. Δεν γνωρίζουν ότι εμείς δεν θέλουμε για παράδειγμα το γάμο έτσι για να τον θέλουμε. Τον θέλουμε γιατί θα έχει άμεσες συνέπειες στη ζωή μας και στο παιδί μας και στο πως αναγνωριζόμαστε. Θα φύγουν κάποια άγχη» - λεσβία

Δύο άτομα σε αυτήν τη μελέτη ήδη βιώνουν σοβαρά προβλήματα υγείας όπου η πρόγνωση δεν είναι πάντα θετική. Σε αυτές τις περιπτώσεις, οι γονείς αυτοί μοιράστηκαν τα εξής:

«Είναι πολύ άγχος. Δηλαδή ούτε να πεθάνω δεν μπορώ με την ησυχία μου. Εγώ της έχω πει [της γυναίκας μου], θα το πας δικαστικά να το πάρεις το παιδί αν κάτι γίνει. Έχω

μιλήσει και με τον αδερφό μου ότι ξέρεις, να μην πάει στη μαμά. Δεν ξέρω πως θα λυθεί αυτό» - λεσβία

«Η αλήθεια είναι πως το περιμένουμε σύντομα. Δεν νομίζω να συνεχίσω για πολύ ακόμη. Και όταν γίνει αυτό, τότε πρέπει και ο άντρας μου να πάρει τα παιδιά, μάλλον πριν γίνει, και να πάνε πίσω στην [χώρα] όπου είμασταν και πριν. Τουλάχιστον εκεί δεν χρειάζεται να ασχοληθεί να παλεύει να αποδείξει πως είναι πατέρας τους. Εδώ θα χάσει και θα χάσουμε τα παιδιά μας» - γκέι

Έλλειψη πληροφόρησης

Ένα 67% των δεδομένων αναφορικά με τις προκλήσεις που βιώνουν ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς αναφέρθηκε συγκεκριμένα στην έλλειψη πληροφόρησης σε ζητήματα ΛΟΑΤΚΙ+ γονεϊκότητας, που συνδέεται και με την έλλειψη αναγνώρισης (νομικής και κοινωνικής), όπως και με την έλλειψη εκπαίδευσης που οδηγεί και στον αποκλεισμό και την αορατότητα γονέων και οικογενειακών σχέσεων. Πιο συγκεκριμένα, κουήρ άτομα, λεσβίες γυναίκες και γκέι άντρες εστίασαν στην έλλειψη πληροφόρησης σχετικά με θέματα ΙΥΑ, όπως και σε ζητήματα παιδοθεσίας και εξουσιοδοτήσεων.

«Σχετικά με την υποβοηθούμενη αναπαραγωγή, δηλαδή ένα χρόνο πριν είχα και εγώ απορίες όπως το τι θα γίνει με τη διαδικασία, τα κοινωνικά θέματα, ας πούμε αγνώστου πατρός, και άλλα. Ήταν όλα ένα κουβάρι δηλαδή. Δεν υπήρχε καν πρόσβαση σε πληροφορίες γιατί δεν υπήρχαν. Μία απόγνωση και από υπηρεσίες» - λεσβία

«Κυρίως βρήκαμε πληροφορίες από άλλες χώρες ας πούμε. Δεν υπήρχε και δεν υπάρχει κάτι να μας βοηθήσει στην Ελλάδα» - λεσβία

«Πληροφόρηση είχαμε πολύ λίγη και πολύ αργά. Δεν μπορούσαμε να βρούμε αρκετά πράγματα σε αυτά που αναζητούσαμε. Ήταν πολύ δύσκολο. Εμείς τα ψάχνουμε αυτά και δεν βρήκαμε πληροφορίες σχεδόν πουθενά» - γκέι

«Δεν μπορέσαμε να βρούμε πληροφορίες σχετικά με την περίπτωσή μας, και τον τρόπο που αποκτήσαμε παιδιά. Ήταν λες και επί τούτου έχει εκλείψει αυτό» - κουήρ

Εκφοβισμός και φοβίες

Το 22% των δεδομένων που επικεντρώνεται στις προκλήσεις που βιώνουν ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς δείχνει πως λόγω των ελλείψεων πληροφόρησης και κοινωνικό-κρατικής υποστήριξης, μέρος των προκλήσεων είναι και το γενικευμένο άγχος και η ανησυχία του εκφοβισμού προς τα παιδιά τους. Συγκεκριμένα, το 50% του δείγματος μίλησε για ανησυχίες σχετικά με σχολικό εκφοβισμό, ανεξαρτήτως αν αυτό έχει συμβεί. Τέτοιες ανησυχίες δεν αφορούν όμως μόνο εκφοβισμό από άλλα παιδιά αλλά και από τους γονείς ή οικογένειες άλλων παιδιών. Επίσης, τα δεδομένα δείχνουν πως το γενικευμένο αυτό άγχος πηγάζει και από την έλλειψη ορατότητας της ποικιλομορφίας των οικογενειών στην ελληνική κοινωνία.

«Έχουμε μεγάλο άγχος...φοβάμαι το μπούλινγκ. Δηλαδή, βλέπεις παντού ετεροκανονικές οικογένειες, οπότε εμείς δεν φαινόμαστε που να μάθουν και άλλα παιδιά και γονείς για εμάς» - λεσβία

«Υπάρχει κάτι πιο γενικευμένο. Δηλαδή, διακρίνω και εγώ μια αίσθηση φοβίας, μειονεξίας. Δεν ξέρω πως να το περιγράψω, που κρατάνε καμιά φορά εμάς σε απόσταση» - λεσβία

«Έχουμε ένα γενικότερο άγχος πως θα μας αντιμετωπίσουν και άλλες οικογένειες στο σχολείο και πως θα το βιώσουν και τα παιδιά. Υπάρχει μια τύπου φοβία από άλλους, κάτι μεταξύ κοίτα αυτό το περίεργο και μην πας κοντά γιατί δεν ξέρουμε τι θα γίνει. Δεν έχουμε βιώσει κάτι αρνητικό αλλά έχουμε ένα άγχος, ειδικά σχετικά με τους άλλους γονείς» - γκέι

Πέρα των ανησυχιών καθαυτών, τουλάχιστον ένα 17% των γονέων σε αυτήν τη μελέτη δηλώνουν πως το γενικευμένο αυτό άγχος γίνεται και η αιτία αποφυγής κοινωνικής δικτύωσης με άλλες οικογένειες και ομόφυλα ζευγάρια. Ίσως αυτό να αφορά σε έναν μηχανισμό άμυνας και απόπειρα προστασίας του οικογενειακού κλοιού με όσον το δυνατόν λιγότερη έκθεση.

«Ο φόβος ότι θα το φάμε το μπούλινγκ, η απόρριψη, και κάπως λίγο νομίζω για αυτό δεν έχουμε μπει πολύ στη διαδικασία δικτύωσης και με άλλες οικογένειες όπως η δική μας» - λεσβία

Συζήτηση και Συμπεράσματα

Η παρούσα μελέτη επικεντρώθηκε στην καταγραφή των εμπειριών ΛΟΑΤΚΙ+ γονέων σχετικά με την απόφαση απόκτησης παιδιού/παιδιών, αλλά και σχετικά με την γονεϊκή εμπειρία. Τα δεδομένα και οι αναλύσεις αποκαλύπτουν μια ποικιλομορφία εμπειριών με κεντρικό γνώμονα τις επιπτώσεις των κοινωνικό-κρατικών ελλείψεων που αφορούν στην αναγνώριση και προστασία δικαιωμάτων των παιδιών με ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς και των οικογενειών τους συνολικά. Συντριπτικά, οι ανησυχίες και προκλήσεις που ξετυλίχτηκαν στη διάρκεια συλλογής δεδομένων αφορούν κατά 100% στα παιδιά των ΛΟΑΤΚΙ+ γονέων και όχι στους ίδιους. Το Γράφημα 5 συνοψίζει τις κύριες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς, καθώς τα ερευνητικά ευρήματα που βοηθούν στην εξαγωγή των παρακάτω συμπερασμάτων.

Η απόφαση απόκτησης παιδιού από ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα είναι συνειδητή και αφορά στην επιθυμία εξάσκησης γονεϊκού ρόλου και δημιουργίας οικογένειας. Η απόφαση αυτή αφορά σε μία διαδικασία που συχνά συμβαίνει ενδο-ατομικά και κατά τη διάρκεια της οποίας ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα επιχειρούν να αντιμετωπίσουν και να αποβάλουν το εσωτερικευμένο στίγμα που έχουν βιώσει από οικογένειες καταγωγής και το κοινωνικό σύνολο στις πρώτες δεκαετίες της ζωής τους. Αρκετές μελέτες έχουν εξετάσει την εσωτερικευμένη ΛΟΑΤΚΙ-φοβία, τις ρίζες τις και τις επιπτώσεις που έχει στα άτομα. Ο Dreyer (2007), για παράδειγμα, εξέτασε σε μεγάλη έκταση τις επιπτώσεις της ετεροκανονικής κοινωνίας σε όσα άτομα διαφέρουν από τέτοιες νόρμες. Εξήγησε πως οι ετεροκανονικές νόρμες, όπως είναι η αορατότητα της ποικιλομορφίας των ανθρώπινων ταυτοτήτων, οδηγούν σε τραυματικές εμπειρίες για όλα τα άτομα που δεν εντάσσονται σε αυτές, καθώς και σε επίπεδα εσωτερικευμένης ομοφοβίας και στίγματος. Έρευνες δείχνουν παρόμοια και ίδια αποτελέσματα (Petray, 2023; Gill and Randhawa, 2021; Ong et al., 2021; Hanekom, 2021; Pentaris, 2019; Chard et al., 2015; Cornish, 2012), ενώ μία πιο πρόσφατη βιβλιογραφική ανασκόπηση αυτών των ερευνών, από τους Balasubramaniam

και Alex (2024), δείχνει πως η εσωτερικευμένη ομοφοβία και το στίγμα είναι προβλεπτικοί παράγοντες για μειωμένη αυτοεκτίμηση ενώ επηρεάζουν αρνητικά την κοινωνική δικτύωση με τη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα. Αυτό εξηγεί περαιτέρω τα ευρήματα της παρούσας μελέτης που δείχνουν πως για τους ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς, η διαδικασία απόκτησης παιδιού, ή η λήψη απόφασης για την απόκτηση παιδιού ήταν βοηθητική στην ανάπτυξη της αυτογνωσίας και αυτοεκτίμησής τους. Επιπλέον, συνάδει με το εύρημα πως ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς απέφυγαν, λόγω των ανησυχιών τους κοινωνικά, να δικτυωθούν με άλλες οικογένειες με ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς.

Τα ευρήματα της μελέτης αυτής υπογραμμίζουν τις πολυποίκιλες εμπειρίες των ΛΟΑΤΚΙ+ γονέων, αναγνωρίζοντας τις ομοιότητες αλλά και τις διαφορές που έχουν με παράγοντες την ταυτότητα φύλου και/ή σεξουαλικό προσανατολισμό. Μία από τις διαφορές που αναδεικνύεται σχετίζεται με το εύρημα της μη κρατικής υποστήριξης και συνιστά ταξική διάκριση ή διαφορά βάση επαγγελματικών γνώσεων. Οι Mirowsky και Ross (1998) έγραψαν εκτενώς για την θετική επιρροή της εκπαίδευσης και εξειδικευμένης γνώσης στην κοινωνική, προσωπική και επαγγελματική ζωή ενός ατόμου. Αναφέρθηκαν στην επιρροή που έχει για την απόκτηση ελέγχου στη ζωή κάποιου, βοηθώντας το άτομο να ξεφύγει από καταστάσεις εξάρτησης. Παρομοίως, οι Scheiman και Plickert (2008) ανέλυσαν πως η γνώση είναι δύναμη και κατέληξαν πως αυτή η δύναμη έχει τη δυνατότητα να κινήσει ολόκληρους κρατικούς μηχανισμούς. Αυτές οι ιδέες και οι γνώμονες εξερεύνησης της γνώσης και της εκπαίδευσης προέρχονται και από τη δουλειά του Freire (1968/1970), ο οποίος γράφει πως η γνώση οδηγεί στην κριτική σκέψη που βοηθάει στην ελευθερία διεκδίκησης δικαιωμάτων τα οποία καταπατώνται. Αντίστοιχα, η μελέτη αυτή μας δείχνει πως εξειδικευμένες γνώσεις και πρόσβαση σε πληροφόρηση οδηγούν σε μεγαλύτερη πιθανότητα απόκτησης δικαιωμάτων όπου αυτά έχουν εκλείψει.

Ένα επιπλέον σημαντικό εύρημα από την παρούσα μελέτη είναι αυτό που καταλήγει στην κλίμακα υποστήριξης από το οικογενειακό περιβάλλον καταγωγής. Συγκεκριμένα, η μελέτη έδειξε πως η απόκτηση παιδιών λειτουργεί και ως μηχανισμός ανάπτυξης οικογενειακής συνείδησης που αυξάνει τα ποσοστά ή την πιθανότητα υποστήριξης. Οι Chambers και Gracia (2021) επικεντρώθηκαν σε βασικές αξίες που πρεσβεύει το οικογενειακό περιβάλλον και επισήμαναν πως η δημιουργία οικογένειας επιφέρει δύο βασικά κοινωνικά αποτελέσματα τα οποία οδηγούν σε μια πιο ήπια απεικόνιση των μη ετεροκανονικών οικογενειακών μορφών. Το πρώτο είναι η «επικύρωση» της ετεροκανονικότητας – η κοινωνία ιστορικά έχει δημιουργηθεί και εξελιχθεί βάση ιδεών που αναζητούν τη δημιουργία οικογένειας που συμβάλει στην εξέλιξη ενός κοινωνικού συνόλου οικονομικά, εκπαιδευτικά αλλά και δημογραφικά. Το δεύτερο αφορά στην ανθρώπινη ανάγκη για αναπαραγωγή, σε οποιαδήποτε μορφή, η οποία επηρεάζει και τις κοινωνικές νόρμες ενός συνόλου. Συνεπώς, και βάση των δεδομένων από την παρούσα μελέτη, η απόκτηση παιδιών κατά μία έννοια επικυρώνει τον οικογενειακό θεσμό στα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα σε βαθμό που οι οικογένειες καταγωγής το εκλαμβάνονται ως επικύρωση ετεροκανονικότητας, και κατ' επέκτασιν αισθάνονται πιο άνετα και γνώριμα με αυτήν. Έτσι και ο βαθμός υποστήριξης αλλάζει στην κλίμακα. Τέτοια επιστημονικά αποτελέσματα τα βρίσκουμε και στη δουλειά ιστορικών που επικεντρώθηκαν στην εξέλιξη της οικογένειας στους 20^ο και 21^ο αιώνες, όπως της Αμερικανής ιστορικού Stephanie Coontz.

Γράφημα 5.

Συνοπτική απεικόνιση προκλήσεων ΛΟΑΤΚΙ+ γονέων

Περιορισμοί

Η έρευνα αυτή σχεδιάστηκε με σκοπό τη συμπερίληψη ατόμων διαφόρων ταυτοτήτων φύλου και σεξουαλικού προσανατολισμού. Ωστόσο, το δείγμα έχει ελλείψεις και συνεπώς τα δεδομένα δεν θα έπρεπε να συσχετιστούν με άτομα που αυτό-προσδιορίζονται με ταυτότητες άλλες από άντρας, γυναίκα, γκέι, ομοφυλόφιλος, λεσβία, κούηρ, αμφιφυλικός/αμφιφυλική.

Ένας δεύτερος περιορισμός στη δειγματοληψία αφορά στις κοινωνικό-κρατικές συνθήκες της Ελλάδος. Το περιβάλλον στο οποίο ζουν οικογένειες με ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς δεν είναι πάντοτε συμπεριληπτικό ή δεν εκλαμβάνεται ως συμπεριληπτικό. Συνεπώς και η επιθυμία κάποιου ατόμου να συμμετέχει στην έρευνα εξαρτάται από την ελευθερία και άνεση που αισθάνεται στην κοινωνία στην οποία μεγαλώνει τα παιδιά του. Ανεξάρτητα από αυτό, όμως, το δείγμα προήλθε από διάφορες γεωγραφικές τοποθεσίες στη χώρα με κύριες αυτές στο Ηράκλειο, Αθήνα, Θεσσαλονίκη και Πάτρα.

Ένας επιπλέον περιορισμός αυτής της έρευνας είναι και η προσωπική εμπειρία του Επιστημονικά Υπεύθυνου, ο οποίος αυτό-προσδιορίζεται ως ομοφυλόφιλος και είναι ο ίδιος γονιός. Τρόποι αντιμετώπισης των ερευνητικών ρίσκων αυτής της προσωπικής τοποθέτησης συμπεριλαμβάνουν εποπτεία και συμμετοχή ερευνητικής ομάδας στο Πανεπιστήμιο του Λονδίνου όσον αφορά στην ανάλυση και διερμηνεία των ερευνητικών ευρημάτων.

Προτάσεις για παρεμβάσεις

- I. Η σύσταση μίας διακυβερνητικής ειδικής ομάδας όσον αφορά στην διεκδίκηση των δικαιωμάτων των παιδιών και των οικογενειών τους με ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς. Η ειδική αυτή ομάδα θα πρέπει να έχει εκπροσώπηση από ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς, επιστημονικούς εισηγητές, πολιτικούς εκπροσώπους, εκπαιδευτικούς. Ο σκοπός της ομάδας αυτής μπορεί να είναι ο εξής:
 - a. Εκπροσώπηση των δικαιωμάτων των παιδιών και των ΛΟΑΤΚΙ+ γονέων τους.
 - b. Συνεχής μελέτη και βελτίωση των συνθηκών και εμπειριών αυτών των οικογενειών στην Ελλάδα.
 - c. Συνεργασία με σχολικές μονάδες και εθελοντικούς οργανισμούς για τον σχεδιασμό μέσων διαπαιδαγώγησης όλων των παιδιών και οικογενειών σχετικά με την ποικιλομορφία του θεσμού της οικογένειας.
- II. Νομική αναγνώριση του γάμου για όλα τα ζευγάρια, χωρίς διακρίσεις βάση φύλου ή σεξουαλικότητας, καθώς και πλήρη αναγνώριση των γονικών δικαιωμάτων του ζευγαριού ή μόνων γονέων.
- III. Νομική κατοχύρωση των υιοθετημένων ανηλίκων στο εξωτερικό με δύο γονείς του ίδιου φύλου.
- IV. Αναγνώριση του δικαιώματος ομόφυλων ζευγαριών με σύμφωνο συμβίωσης ή γάμο να αναζητήσουν υπηρεσίες Ιατρικώς Υποβοηθούμενης Αναπαραγωγής.
- V. Κατοχύρωση υποχρεωτικής επαγγελματικής κατάρτισης σχετικά με την ποικιλομορφία σε οικογενειακούς σχηματισμούς. Αυτό αφορά σε επαγγέλματα όπως οι εκπαιδευτικοί, κοινωνικοί λειτουργοί, ψυχολόγοι, ιατροί, μεταξύ άλλων.
- VI. Δημιουργία συμπεριληπτικού υλικού στην εκπαίδευση και εκτός που να καθιστά ορατές όλες τις οικογένειες ανεξαρτήτως ταυτότητας φύλου ή σεξουαλικού προσανατολισμού των γονέων.
- VII. Συνεχής παροχή πληροφόρησης για την ποικιλομορφία του οικογενειακού θεσμού, με σκοπό την συνεχή εξέλιξη των κοινωνικών αντιλήψεων σχετικά με οικογένειες με ΛΟΑΤΚΙ+ γονείς και ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα.

Βιβλιογραφία

- Balasubramaniam, H. and Alex, J., 2024. Internalised Homophobia and Interpersonal Relationship: A Systematic Review. *International Journal of Indian Psychology*, 12(1).
- Braun, V. and Clarke, V., 2019. Reflecting on reflexive thematic analysis. *Qualitative research in sport, exercise and health*, 11(4), pp.589-597.
- Chambers, D. and Gracia, P., 2021. *A sociology of family life: Change and diversity in intimate relations*. John Wiley & Sons.
- Chard, A.N., Finneran, C., Sullivan, P.S. and Stephenson, R., 2015. Experiences of homophobia among gay and bisexual men: results from a cross-sectional study in seven countries. *Culture, health & sexuality*, 17(10), pp.1174-1189.
- Cornish, M.J., 2012. *The impact of internalised homophobia and coping strategies on psychological distress following the experience of sexual prejudice* (Doctoral dissertation).
- Dreyer, Y., 2007. Hegemony and the internalisation of homophobia caused by heteronormativity. *HTS Theologise Studies/Theological Studies*, 63(1), pp.1-18.
- Freire, P., 1970. 2000, Pedagogy of the oppressed. *Continuum, New York*.
- Hanekom, J., 2021. Internalised Homophobia: Correlations With Depression, Anxiety, Suicidal Ideation and Coming Out Age in the Gay, Lesbian, and Bisexual Community of Aotearoa New Zealand.
- Hochschild, A.R., 1975. Disengagement theory: A critique and proposal. *American Sociological Review*, pp.553-569.
- Jagose, A., 1996. *Queer theory: An introduction*. nyu Press.
- Mirowsky, J. and Ross, C.E., 1998. Education, personal control, lifestyle and health: A human capital hypothesis. *Research on aging*, 20(4), pp.415-449.
- Ong, C., Tan, R.K.J., Le, D., Tan, A., Tyler, A., Tan, C., Kwok, C., Banerjee, S. and Wong, M.L., 2021. Association between sexual orientation acceptance and suicidal ideation, substance use, and internalised homophobia amongst the pink carpet Y cohort study of young gay, bisexual, and queer men in Singapore. *BMC public health*, 21(1), p.971.
- Pentaris, P., 2019. A constructive analysis of the formation of LGBTQ families: Where Utopia and Reality meet. *International Journal of Humanities and Social Sciences*, 13(1), pp.60-65.
- Petray, T., 2023. Gender, Sexuality and Families. *Exploring Sociology in the Antipodes: Introduction to Sociology—1st Australian Edition*.
- Schieman, S. and Plickert, G., 2008. How knowledge is power: Education and the sense of control. *Social forces*, 87(1), pp.153-183.
- Smith, J.A., 2011. Evaluating the contribution of interpretative phenomenological analysis. *Health psychology review*, 5(1), pp.9-27.

